

UNIVERSITATEA BABEȘ BOLYAI CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
GESTIUNEA AFACERILOR
CATEDRA DE CONTABILITATE ȘI AUDIT

AUDITUL EXTERN –SURSĂ DE INFORMAȚII
SAU OGLINDĂ A ACTIVITĂȚII
AGENȚILOR ECONOMICI

Conducător științific:
Prof.univ.dr. Dumitru Mățiș

Doctorand
Ovidiu Vasile Cernea

2013

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT	3
INTRODUCERE	5
METODOLOGIA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE	10
PREZENTAREA SINTEȚICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT ..	15
CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE ALE CERCETĂRII	30
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	40

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE

- MOTIVAȚIA CERCETĂRII
- METODOLOGIA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
- STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII

CAPITOLUL 1

GENEZA ȘI EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE AUDIT

- 1.1 CONTEXTUL ISTORICO-CULTURAL AL APARIȚIEI ȘI DEZVOLTĂRII
CONCEPTULUI DE AUDIT FINANCIAR
- 1.2 EVOLUȚII ALE CONCEPTULUI DE AUDIT FINANCIAR
- 1.3 DILEME GENERATE DE DIVERSITATEA ABORDĂRIILOR
CONCEPTUALE ALE AUDITULUI FINANCIAR

CAPITOLUL 2

ROLUL AUDITULUI ÎN ACTIVITATEA ECONOMICĂ

- 2.1 RELAȚIA AUDITULUI FINANCIAR EXTERN CU AUDITUL INTERN
- 2.2 RELAȚIA AUDITULUI EXTERN CU CONTROLUL INTERN
- 2.3 RELAȚIA AUDITULUI EXTERN CU COMITETELE DE AUDIT
- 2.4 ROLUL CENZORULUI ÎN NOUL CONTEXT ECONOMIC
- 2.5 ROLUL AUDITULUI ÎN ASIGURAREA REPREZENTĂRII EXACTE A
INFORMAȚIILOR FURNIZATE DE SITUAȚIILE FINANCIARE

CAPITOLUL 3

ETICA PROFESIONALĂ ȘI AUDITUL FINANCIAR

- 3.1 ETICA PROFESIONALĂ – CONDIȚIE A PROFESIEI CONTABILE
- 3.2 PRINCIPII ȘI NORME DE CONDUITĂ ETICĂ ȘI PROFESIONALĂ ALE
AUDITORILOR FINANCIARI
- 3.3 IMPLEMENTAREA PRINCIPIILOR AUDITULUI FINANCIAR ÎN ROMÂNIA
- 3.4 ETICA PROFESIONALĂ DIN PERSPECTIVA ASIGURĂRII REPREZENTĂRII
EXACTE A INFORMAȚIILOR FURNIZATE DE SITUAȚIILE FINANCIARE

CAPITOLUL 4

AUDITAREA SITUAȚIILOR FINANCIARE ÎNTRE CERINȚĂ ȘI NECESITATE

4.1 AUDITUL EXTERN ÎN CONDIȚIILE APLICĂRII STANDARDELOR INTERNAȚIONALE DE RAPORTARE FINANCIARĂ.

4.2 PROBELE DE AUDIT – ELEMENTE ESENȚIALE ALE AUDITULUI EXTERN

4.3 PROCEDURI ANALITICE UTILIZATE ÎN AUDITAREA SITUAȚIILOR FINANCIARE

4.4 APRECIEREA DE CĂTRE AUDITORUL EXTERN A ACTIVITĂȚII COMPANIEI AUDITATE

4.5 ROLUL AUDITULUI FINANCIAR ÎN DETECTAREA ȘI PREVENIREA FRAUDELOR

4.6 UTILITATEA RAPORTULUI DE AUDIT – MODALITĂȚI DE ÎNTELEGERE

4.6.1 RELEVANTA INFORMAȚIILOR CONȚINUTE DE RAPORTUL DE AUDIT

4.6.2 UTILITATEA INFORMAȚIILOR OFERITE DE RAPORTUL DE AUDIT ÎN LUAREA DECIZIILOR

4.6.3 PERSPECTIVELE PROFESIEI DE AUDITOR

4.7 ROLUL GUVERNANȚEI CORPORATIVE ÎN CREȘTEREA CALITĂȚII INFORMAȚIILOR FURNIZATE DE AUDIT.

CAPITOLUL 5

PERCEȚIA AUDITULUI FINANCIAR ÎN ROMÂNIA – STUDIU EMPIRIC

5.1 ARGUMENTE ÎN FAVOAREA ALEGERII TEMATICII DE CERCETARE

5.2 FORMULAREA OBIECTIVELOR ȘI DEZVOLTAREA IPOTEZELOR DE LUCRU

5.3 JUSTIFICAREA EȘANTIOANELOR ALESE ÎN REALIZAREA STUDIULUI

5.4 ANALIZA REZULTATELOR OBTINUTE ÎN URMA STUDIULUI REALIZAT

SINTEZA CONCLUZIILOR CERCETĂRIILOR EFECTUATE

CUVINTE CHEIE

Audit financiar, control intern, audit intern, audit extern, etică profesională, principii etice, guvernanta corporativă, raționament profesional, calități profesionale, standarde internaționale de audit, prag de semnificație, riscul de audit, eșantion, metode de determinare a riscului de audit, cod etic, factori cantitativi ai pragului de semnificație, factori calitativi ai pragului de semnificație, cenzor, auditor, audit statutar.

INTRODUCERE

Punctul de pornire al oricărui demers științific îl reprezintă înțelegerea punctului de pornire a cercetării și acceptarea faptului că rezultatele cercetării științifice pot să aibă sau nu rezultatele previzionate. Având în vedere acest fapt, suntem conștienți de dificultatea temei alese, precum și de faptul că aceasta va suscita în continuare o serie de controverse. Acest lucru ne determină să fim cu atât mai responsabili de valoarea cu care vom contribui la baza științifică deja creată de către cei care au tratat în cercetările anterioare subiectul atât de controversat al auditului financiar extern. Orice cercetare realizată aduce un plus de informație, un pas în plus pe scară performanței, oferind posibilitatea dezvoltării perspectivei de cercetare.

În acest moment al dezvoltării economice, în care regulile economiei globalizate sunt în plin proces de redefinire, informațiile prezentate de către companii mediului economic, analiștilor și investitorilor, publicului larg, dețin un rol crucial în luarea deciziilor de către diversele persoane și instituții care vin în contact cu respectivele entități economice. Necesitatea informării devine din ce în ce mai stringentă pe măsură ce dezvoltarea economiei mondiale se îndreaptă vertiginos spre o agregare a piețelor, a cererii și a concurenței economice. Acest fenomen conduce inevitabil la modificarea cerințelor privind modul de prezentare și structurare a informațiilor, accesul la informații pertinente devenind cheia dezvoltării sănătoase a unei afaceri, iar de multe ori, cheia pentru a face față cu succes condițiilor noi de piață apărute odată cu criza economică mondială.

Având în vedere acest context macroeconomic, cantitatea, dar mai ales calitatea informațiilor oferite de către diverșii actori ai mediului economic, diverselor persoane și instituții cu care vin în contact, devine o condiție mai mult decât indispensabilă pentru atingerea diferitelor obiective. Prin urmare, persoanelor implicate în elaborarea și supervizarea acestor informații - auditorilor financiari (externi), le revine un rol esențial, acela de a asigura corectitudinea reflectării în situațiile financiare a adevărului economic. Această activitate devine premisă pentru asigurarea unor informații financiare corecte, fidele, transparente și mai ales comparabile, pe baza cărora să poată fi luată cea mai bună decizie economică posibilă. Printre cei implicați în realizarea acestui deziderat, regăsim mai multe categorii profesionale: contabili, auditori interni, manageri de companii, iar pe de altă parte organismele de reglementare și supervizare publică, dar mai ales analiștii financiari și auditorii financiari, a căror activitate reprezintă elementul central al acestei lucrări.

Prin demersul nostru științific ne propunem să continuăm cercetările existente în domeniul auditului financiar (extern), rezumându-ne la sfera activității auditului și a importanței acestuia în activitatea decizională a principalilor actori ai mediului economic, precum și a publicului larg. Pentru a ajunge, însă, la acest punct este necesară studierea noțiunii de audit financiar și a relațiilor acestuia cu o serie de activități adiacente (audit intern, control intern, guvernanză corporativă) ca și concept general, precum și dintr-o perspectivă multi profesională pentru a putea identifica elementele generale care definesc și caracterizează procesul de emiteră a unor judecări profesionale.

Necesitatea unor informații relevante și fidele a existat dintotdeauna în sfera tuturor activităților economice, sociale sau de orice altă natură, însă importanța acestui proces a devenit evidentă în ultimul deceniu, odată cu scandalurile financiare în care au fost angrenate o serie de mari corporații începând cu anul 2001 (cazul Enron), 2002 (World Com, Adelphia, Quest Communications, Global Crossing), și culminând în 2008 cu falimentul Lehman Brothers. După acest moment anunțurile privind falimente ale unor companii importante au devenit un fenomen tot mai des întâlnit (Washington Mutual, CIT Group, General Motors, MF Global). Toate aceste evenimente au avut un puternic impact asupra pieței economice globale, conturând posibilitatea ca o parte din investitori

să își piardă total încrederea în managementul companiilor și în investițiile realizate de acestea.

În acest context, rolul auditorilor în general, dar mai ales cel al auditorilor financiari devine unul foarte important, și anume acela de a oferi credibilitate informațiilor contabile, pentru asigurarea desfășurării unui proces decizional bazat pe informații fidele, în vederea asigurării funcționării fluxurilor financiare de la nivelul piețelor de capital și a economiei în ansamblul său. O serie de autori arată faptul că în lipsa unor informații financiare certificate de către auditori, costul capitalurilor ar fi substanțial mărit datorită riscurilor existente ceea ce s-ar reflecta în mod automat în scăderea nivelului de trai în general (Wallman, 1995). În același timp cercetătorii acestui domeniu arată că responsabilitatea auditorilor cu privire la detectarea fraudelor și a erorilor reprezintă una din cele mai controversate probleme în audit, și un subiect amplu dezbătut în mass media (Gay et al, 1997).

Pe de altă parte Comisia Europeană a inițiat un amplu proces de consultarea între statele membre ale Uniunii Europene în ceea ce privește rolul auditului financiar în actualul climat economic, independența auditorilor, relevanța informațiilor furnizate în raportul de audit, concentrarea pieței de audit din interiorul marilor firme de audit (Big Four) sau problemele legate de guvernarea corporativă. Există studii care susțin necesitatea auditului financiar și reglementările sale de către organismele profesionale, având în vedere protecția utilizatorilor pe piețele de capital (Ricol, 2008) și (Humphrey și alții, 2009), Horomnea (2010).

În ceea ce privește termenul de "decalaj între așteptări și de audit" sau „expectation gap”, există studii care susțin necesitatea educarea publicului cu privire la limitele de audit financiar (Fowzia, 2010) și (Porter, 2009). În România, în ultima perioadă, odată cu amplificarea crizei economice au apărut o serie de articole și studii în reviste de specialitate, care accentuează importanța muncii depuse de auditorii financiari, precum și relevanța muncii lor pentru publicul larg. Amintim câteva dintre aceste: "Explorarea statistică a pieței de audit având ca scop aprecierea auditorului" (Jaba, Robu, 2011) și se referă la relația și efectul direct, pe care îl are independența auditorului cu performanța financiară a firmei de audit; "Auditorii financiari și guvernarea corporativă sub impactul crizei financiare" (Dobroțeanu și alții, 2011), care tratează rolul auditului

extern și a guvernării corporative în asigurarea credibilității raportului de audit al companiilor; "Dinamica percepțiilor privind auditul extern sub impactul crizei financiare" (Dobroțeanu și alții, 2011) un studiu empiric despre degradarea percepțiilor unui grup de studenți referitor la "decalajul între așteptări și audit "înainte și după începerea crizei financiare.

Majoritatea deciziilor economice au la baza informații de natura financiară și nefinanciară. Dar, în calitate de decident, a avea informații la momentul oportun nu reprezintă totul. Aceste informații trebuie să conțină o serie de elemente care să confere utilizatorului un grad cât mai ridicat de încredere în calitatea acestora. Aici intervine profesionistul contabil, care poate satisface o astfel de cerere. Din ce motive apare aceasta cerere?

Rolul și relevanța informațiilor oferite de auditori publicului larg prin intermediul raportului de audit reprezintă o temă controversată care, în ultimii ani, a generat multe discuții în rândul specialiștilor în domeniu și al analiștilor financiari. Odată cu schimbările economice cauzate de criza mondială, riscurile la care utilizatorii informațiilor furnizate de auditori au crescut și s-au diversificat considerabil. Tendința entităților economice de a cosmetiza rezultatele obținute și de a prezenta o imagine denaturată a situațiilor financiare, contribuie și ea la îngreunarea activității auditorilor în vederea obținerii unei asigurări rezonabile. Aceste atitudini regretabile au la bază dorința exacerbată de îmbogățire, ignorarea managementului riscurilor, neglijarea recomandărilor auditorilor și acapărarea unui teritoriu financiar cât mai extins (Horomnea, 2010).

Reacția organismelor profesionale din întreaga lume la acest spectacol economic nefericit a constat în modificarea reglementărilor și a standardelor existente în vederea evitării perturbațiilor economice viitoare. Cu toate acestea, standardele profesionale pot fi considerate în continuare ca având un caracter general, auditorilor oferindu-li-se libertatea de a lua decizii și a emite opinii conform raționamentului profesional.

Relațiile oricărei entități economico sociale cu mediul economic determină apariția unor nevoi informaționale deosebite, ale căror principale caracteristici sunt relevanța și pertinența. În primul rând, pentru că activitatea unei companii este complicată și presupune tranzacții numeroase, de aceea culegerea și prelucrarea unor date

pertinente și autentice cu privire la activitatea economică a companiei reprezintă factorul esențial pentru atingerea obiectivelor serviciului/compartimentului, și în final al firmei.

În al doilea rând utilizatorii acestor informații sunt oarecum izolați în timp și spațiu de înregistrările contabile și lipsiți de experiența profesioniștilor din acest domeniu, de multe ori utilizatorii acestor informații nedeținând cunoștințe de specialitate în domeniul analizat.

În al treilea rând, (nu neapărat ultimul) consecințele deciziilor luate de manageri, în funcție de mărimea și statutul întreprinderii, se pot dovedi de o importanță economică și/sau politico strategică considerabilă.

Într-o lume și o economie în care raportul de audit a devenit un element obligatoriu în luarea oricărei decizii (obligatoriu pentru bănci, societăți listate la bursă ori în cazul altor situații prevăzute de lege) calitatea și relevanța raportului de audit devine unul din elementele esențiale în dezvoltarea economică și socială atât la nivel național, dar și la nivel macroeconomic. Dacă la acestea adăugăm aspectele de natură etică, respectiv cele financiare (costuri semnificative de cele mai multe ori) implicate de activitatea de audit, putem înțelege de ce auditul financiar a devenit un termen atât de des discutat și comentat. Auditul financiar și analiza rezultatelor furnizate de acesta nu a găsit încă un câmp prea larg de acțiune în planul național, deși o asemenea carte de vizită (raportul de audit favorabil) poate facilita calea spre noi oportunități de afaceri, carte de vizită fără de care o companie, mai ales în mediul economic internațional. Aceasta, cu atât mai mult dacă certificatul de „garanție”, de „bună purtare” provine de la una dintre marile companii internaționale specializate.

Cunoașterea percepției emitenților raportului de audit și a utilizatorilor acestora informații a reprezentat obiectivul studiului din ultimul capitol al lucrării. Prin aplicarea unui chestionar, am urmărit testarea consensului dintre deciziile percepțiile auditorilor români, respectiv a publicului larg, privind relevanța informațiilor conținute respectiv utilitatea raportului de audit. Ipotezele formulate cuprind o selecție a factorilor pe care am dorit să îi testăm, această selecție fiind necesară întrucât literatura de specialitate prezintă un număr mare de elemente a căror validare printr-un singur studiu ar fi fost practic imposibilă. Rezultatele studiului din *capitolul cinci* sunt, pe de-o parte surprinzătoare pentru noi, deoarece unele dintre ele contravin așteptărilor noastre (ex: importanța

scazută acordată de mediul economic din România informațiilor conținute de raportul de audit, în formularea deciziilor economice), dar pe de altă parte contribuie la creșterea transparenței activității auditorilor financiari activi din România. Contextul și instrumentele statistice utilizate pentru realizarea studiului oferă și ele o notă de credibilitate cercetării întreprinse și, implicit, rezultatelor obținute.

Ideile principale ale lucrării de doctorat „*Auditul extern – sursa de informații sau oglindă a activității economice agenților economici*” fiind trasate, considerăm oportună inițierea demersului științific, asumându-ne atât reușitele acestei ample activități, cât și părțile care pot fi îmbunătățite prin cercetări științifice viitoare.

METODOLOGIA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Realizarea oricărei lucrări de cercetare științifică presupune în mod implicit aplicarea combinată a unui număr de tehnici de cercetare și procedee, prin intermediul cărora cercetătorul încearcă să obțină maximul de concluzii, pornind de la cercetările anterioare, completând cu propriile lui experiențe și rezultate, pentru formularea unei concluzii finale asupra temei analizate. Astfel, însăși etimologia cuvântului grecesc *metodos* (*drum, cale*) și *logos* (*știință*), ne îndrumă spre același lucru. De multe ori însă, chiar dacă aceste metode și tehnici sunt bine determinate de la începutul procesului de cercetare, pe parcursul acestuia este posibil să apară necesitatea schimbării acestora, sub influența unor factori externi care pot impune adoptarea unor metode de studiu sau să renunțe la unele deja adoptate.

Realizarea oricărei cercetări eficiente implică folosirea unor metode active care antrenează gândirea, favorizează înțelegerea conceptelor și ideilor, precum și metode care determină realizarea de reflecții critice și judecăți de valoare.

De-a lungul timpului cercetarea științifică a fost subiect de dezbatere al multor lucrări, însă analizând aceste cercetări putem conchiziiona ca fiecare proces de cercetare conține câteva etape esențiale, pentru a putea aduce cu adevărat o contribuție la progresul teoretic și pentru a facilita o mai bună înțelegere a fenomenelor studiate atât de către specialiștii din domeniul respectiv cât și de către publicul larg. Astfel elementele

esențiale ale activității de cercetare (Howard și Sharp, 1983) sunt: câmpul de cercetare, scopul cercetării, modalitatea de abordare (metodele de cercetare) și rezultatele cercetării.

Lucrarea de față se înscrie în curentul de cercetare pozitivist completat cu numeroase opinii personale și abordări interpretative, cu elemente critice care dau lucrării notă de originalitate și profesionalism. Calitatea lucrării este asigurată și prin numărul mare de suporturi figuri utilizate, grafice, scheme structurale și tabele a căror menire este facilitarea înțelegerii și însușirii informațiilor

Dacă la început lucrarea de față s-a dorit a fi o cercetare calitativă, pe parcursul cercetării a devenit tot mai stringentă necesitatea extinderii cercetării cu elemente de cercetare cantitativă, menite a da o mai mare relevanță concluziilor cercetării și în același timp a elimina factorii subiectivi. Tema prezentei lucrări noastre poate fi analizată din mai multe direcții, însă, pentru a putea înțelege diversitatea tuturor sensurilor ce pot fi asociate termenului de audit financiar (extern) este indicată cunoaștere adecvată a conceptului, proveniența și utilitatea acestuia atât la nivel teoretic, cât mai ales în mediul practic.

Alegerea metodei cantitative a fost determinată de faptul că această metodă a permis selecția și analiza unui material bibliografic cuprinzător, atât național cât și internațional, reprezentat atât de articole în jurnale internaționale și baze de date internaționale, cărți, teze de doctorat, legislație și standarde de audit, dar și a paginilor de internet ale diverselor organisme profesionale naționale și internaționale din domeniul auditului financiar.

În ceea ce privește structurarea informației lucrarea de față respectă o formă unitară a fiecărui capitol, fiecare dintre acestea demarând cu o prezentare sintetizată a obiectivelor urmărite în capitolul respectiv, a metodelor de cercetare folosite, și a principalelor concluzii obținute în urma cercetării realizate. Cercetarea realizată în cadrul fiecărui capitol a urmărit realizarea obiectivelor anunțate, prin folosirea de metode de cercetare științifică care sa permită atingerea acestor obiective.

Metodologia cercetării științifice folosită în cadrul acestei lucrări, se încadrează în *principiul unității dintre cercetarea cantitativă, și cea calitativă*. Astfel prima parte a lucrării cuprinde o amplă *cercetare calitativă* (capitolele 1-4), presărată cu o serie de dezbateri și puncte de vedere legate de conceptele de bază ale domeniului cercetat.

Metoda cea mai folosită în aceste capitole este *metoda comparativă*, deoarece prin această metodă am reușit să identificăm principalele elemente teoretice și practice ale conceptelor de audit financiar și etică profesională, la nivel național și internațional. În cadrul acestor capitole a fost folosită de asemenea, *metoda analizei documentelor*, în special în analiza studiilor și a rapoartelor publicate de diferite organisme naționale și internaționale, deoarece permite o analiza mai eficientă a conținutului temei abordate cât și a evoluției temei studiate în timp, dar și din punct de vedere al locului de manifestare.

Principalele obiective urmărite în cadrul acestor capitole au fost:

- a) Studiul dilemelor ridicate de diferitele abordări ale conceptului de audit financiar;
- b) Analiza relației control intern – audit intern – audit extern (financiar) și importanța acesteia;
- c) Rolul auditului financiar în asigurarea imaginii fidele furnizate de situațiile financiare, respectiv rolul instituției cenzorului în noul context economic;
- d) Stabilirea rolului eticii profesionale, ca și condiție în perspectiva asigurării imaginii fidele și a dezvoltării profesiei de auditor;
- e) Rolul auditului financiar în furnizarea de informații publicului și măsura în care acesta răspunde așteptărilor acestuia;
- f) Rolul guvernancei corporative în creșterea calității informațiilor furnizate de auditul financiar.

Analizând aria de cuprindere a auditului financiar de la nivelul entităților comerciale, relația auditului financiar cu auditul intern și comitetele de audit, cercetarea a fost abordată atât prin prisma aspectelor tratate în literatura de specialitate cât și prin prisma reglementărilor privind activitate desfășurată de aceste funcții de audit.

Ultimul capitol este dedicat cercetării cantitative, în cadrul acestui capitol am analizat percepția principalelor grupe de producători și de utilizatori ai informațiilor furnizate de rapoartele de audit financiar, față de importanța acestora în fundamentarea deciziilor de management ale conducerii diverselor companii, respectiv a deciziilor de investire ale publicului larg. Pentru realizarea acestui lucru am folosit *tehnica chestionarului*, chestionar care a inclus o serie de întrebări astfel construite încât să permită analizarea rezultatelor obținute.

Obiectivul urmărit în acest capitol l-a reprezentat analiza percepției auditorilor asupra rolului și a semnificației raportului de audit financiar, comparativ cu percepția principalelor grupe de utilizatori ai informațiilor furnizate de raportul de audit financiar: auditori financiari, manageri, administratori, analiști financiari din cadrul principalelor bănci comerciale din România, precum și de analiști financiari și de investiții independenți.

Principalele etape ale acestui proces au fost:

- a) Prezentarea argumentelor în favoarea alegerii tematicii de cercetare;
- b) Formularea obiectivelor și dezvoltarea ipotezelor de lucru;
- c) Stabilirea metodologiei și tehnicilor de colectare a datelor;
- d) Justificarea eșantioanelor alese în realizarea studiului;
- e) Analiza rezultatelor obținute în urma studiului realizat.

Chestionarul folosit în această parte a lucrării a fost conceput după o analiză a cercetărilor anterioare existente, și după o analiză a rolului rapoartelor de audit, conform standardelor de audit.

Chestionarul cuprinde o serie de întrebări în sistem Linkert cu o scală de cinci puncte, întrebări închise, cu variante de la “acord total”, până la “total dezacord”, precum și o întrebare deschisă pentru a permite respondentului să își exprime părerile cu privire la posibilitățile de îmbunătățire a rapoartelor de audit.

Sintetizând, rezultatele obținute în urma cercetării calitative din primele patru capitole și a celei cantitative din capitolul 5 putem spune că principalele realizări ale prezentei lucrări sunt:

- Prezentarea aspectelor teoretice și practice ale utilității informațiilor furnizate de rapoartele de audit financiar, în luarea deciziilor economice, la nivel național și internațional, prezentând perspectivele de dezvoltare a acestora;
- Accentuarea rolului determinant al eticii profesionale a auditorilor, precum și al guvernantei corporative în oferirea unor informații reale, transparente și mai ales relevante, în cadrul raportului de audit financiar;
- Prezentarea rezultatelor cercetărilor efectuate și conectarea acestora cu rezultatele cercetărilor similare realizate pe plan internațional.;

- Realizarea unei cercetări complexe asupra modului de percepție și a gradului de înțelegere a rolului raportului de audit, din perspectiva principalelor categorii de utilizatori de informații furnizate de raportul de audit financiar.
- Realizarea unei cercetări care indică modul în care percep utilitatea auditului financiar respectiv importanța în luarea deciziilor principalele categorii de utilizatori ale acestui gen de informații.

În urma analizei efectuate concluzionăm că principalele categorii de utilizatori (auditori - mediul academic, respectiv investitori - directori financiari) ai informațiilor furnizate de către raportul de audit financiar, au percepții diferite în ceea ce privește calitatea, relevanța și utilitatea informațiilor oferite de către auditorul financiar prin intermediul raportului de audit.

Concluziile și perspectivele cercetării pun în valoare contribuția științifică a autorului prin lucrarea de față, sintetizează rezultatele obținute și conturează direcțiile cercetărilor viitoare. Metoda utilizată pentru expunerea acestor idei este metoda interpretativă.

PREZENTAREA SINTETICĂ A CAPITELOR TEZEI DE DOCTORAT

În continuare vom realiza o scurtă prezentare a conținutului capitolelor tezei de doctorat, a principalelor rezultate obținute și a concluziilor desprinse la finalul cercetării noastre.

CAPITOLUL 1

GENEZA ȘI EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE AUDIT

Primul capitol din lucrarea de față este destinat unei radiografii a diverselor interpretări conceptuale și multi profesionale pentru a surprinde esența noțiunii de audit financiar și a identifica principalele zone de acțiune care îi pot fi atribuite. Adicional elementelor ce caracterizează auditul financiar, capitolul unu prezintă și un tablou comparativ al principalelor evoluții ale conceptului atât la nivel internațional cât și la nivel național. Având în vedere multiplele tipuri de misiuni de audit (audit financiar, audit statutar, audit public audit legal) încă din partea introductivă am considerat ca fiind necesară o delimitare clară a tipului de audit la care facem referire – audit financiar (extern) în cadrul acestei lucrări.

Cunoașterea literaturii de specialitate este un element deosebit de important pentru înțelegerea oricărui fenomen. Demersul prezent asupra literaturii de specialitate include o analiză în dinamică a elementelor dezbătute în studiile științifice și asociate procesului de raționare profesională. Am constatat că între auditul financiar și mediul socio-economic există o legătură puternică, demonstrată prin importanța care era acordată domeniului și celor care activau aici încă din secolele trecute și până în zilele noastre. Schimbarea relativ recentă asupra percepției asupra auditului financiar, a calității profesionale și a nivelului eticii celor implicați în această activitate Această schimbare este datorată creșterii și dezvoltării mediului economic care, în prezent, este puternic afectat de această criză economică care a îngreunat activitatea auditorilor de a evalua și certifica situațiile financiare ale entităților auditate, ridicând în același timp o serie de întrebări cu privire la utilitatea și relevanța informațiilor oferite.

Lucrarea cuprinde o serie de referiri la literatura de specialitate care are ca scop identificarea evoluției complexității auditului financiar. Mai precis, am urmărit evoluția

elementelor care pot fi direct atribuite procesului de audit, și a modului de utilizare a acestor informații, constatând că acestea au cunoscut o diversificare amplă de la primele studii realizate în anii '60 și până în prezent.

În prezent la nivel internațional activitățile de audit se desfășoară în cadrul unui set de norme de elaborate de către Federația Internațională a Contabililor (International Federation of Accountants – IFAC). Scopul declarat al organizației este acela de a servi interesului public prin întărirea profesiei contabile și dezvoltarea unor economii puternice.

În cadrul IFAC a fost înființat un consiliu normalizator independent – Consiliul pentru Standardele Internaționale de Audit și Asigurare (International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB) ale cărui obiective sunt :

- Elaborarea de standarde de audit și certificare de o înaltă calitate;
- Creșterea calității și uniformizarea practicilor de audit folosite ;
- Furnizarea de către audit a unei asigurări care să crească încrederea publicului larg.

Analizarea auditului financiar doar prin intermediul literaturii de specialitate nu este însă suficientă. Standardele internaționale de audit (engl. International Standards on Auditing, acronim ISA) oferă și ele o perspectivă mai largă pentru înțelegerea fenomenului, asigurarea comparabilității datelor oferite de auditul financiar în diverse țări și implicit creșterea calității misiunilor de audit financiar.

Studiile din sfera auditului financiar și al procesului decizional ocupă un spațiu extins în literatura de specialitate internațională, însă în literatura autohtonă acestea se regăsesc în număr destul de restrâns. Deși acest subiect ridică multe întrebări în rândul auditorilor români, cercetătorii s-au angajat în studii cu caracter general, fără a interfera aspectele teoretice și legislative cu implicația practicienilor în vederea clarificării problemelor constatate. În acest sens, dorim ca prin lucrarea noastră să aducem un plus de valoare cercetărilor naționale axate pe tema auditului financiar, realizând un studiu amplu care să clarifice aspectele teoretice și legislative ale auditului financiar, dar și modul în care acesta este perceput și aplicat la nivel practic.

Credibilitatea argumentelor prezentate în demersul științific poate fi amplificată doar prin prezentarea unor dovezi atestate și aprobate cum sunt standardele profesionale

ce reglementează activitatea auditorilor sau cercetările din literatura de specialitate. Orice idee corect justificată poate fi considerată ca o informație în plus care contribuie la înțelegerea și cunoașterea profundă a fenomenului analizat.

CAPITOLUL 2

ROLUL AUDITULUI ÎN ACTIVITATEA ECONOMICĂ

Rolul auditorilor extern în activitatea companiilor este unul vital, auditorul, prin raportul de audit este cel care, prin opinia exprimată cu privire la situațiile financiare ale companiei, ar trebui să confere un grad sporit de încredere al mediului economic, al instituțiilor publice sau private, al publicului larg în calitatea managementului și procesului economic desfășurat în unitățile auditate. Acest rol deosebit de complex revine auditorului, „deoarece lui îi sunt încredințate spre dirijare și armonizare cifrele privind mișcarea mijloacelor și resurselor unei firme, care ordonate pe anumite categorii, după o schemă bine stabilită, pot demonstra la un moment dat situația – oricât de complexă – a unei firme”.(Toma,1993)

Pentru a asigura calitatea activității auditorilor și a rapoartelor realizate de către aceștia, companiile trebuie să-i ofere informații reale, în timp util și complete. Între auditorii financiari și unitatea auditată trebuie să existe astfel o relație neîntreruptă, un dialog permanent.

Auditorul extern se bazează în principal pe un set propriu de instrumente specifice profesiei, urmărind să o ofere utilizatorilor informațiilor o imagine cât mai reală a întreprinderii auditate. În același timp auditorul extern are o relație de colaborare atât cu compartimentul de audit intern (fructificând și analizând datele furnizate de acesta) , cu compartimentul de control intern, dar mai ales cu comitetele de audit constituite la nivelul întreprinderii.

Capitolul al doilea al lucrării cuprinde o analiză a literaturii de specialitate care are ca scop identificarea evoluției complexității auditului financiar și a elementelor cu care acesta interacționează în formularea opiniilor referitoare la entitățile auditate, și anume – auditul intern, controlul intern resoectiv comitetele de audit. Mai precis, am urmărit relația dintre auditul financiar (extern) și auditul intern, respectiv auditul financiar

și controlul intern. Scopul a fost acela de a identifica principalele elemente comune, dar mai ales elemente de diferențiere și modul în care fiecare din aceste activități se folosesc de informațiile oferite de celelalte două tipuri de activități, respectiv de comitetele de audit, pentru a oferi o imagine corectă asupra calității situațiilor financiare întocmite de entitățile economice.

Astfel, auditul financiar extern este chemat să exprime o opinie independentă asupra conturilor anuale sau asupra altor situații și informații, menită să apere în mod egal pe toți utilizatorii de informații contabile, pe toți participanții la viața economico-socială (acționari, stat, salariați, bănci, organisme bursiere, debitori, clienți, furnizori, creditori, contabilitatea națională și administratorii întreprinderii).

Pentru a asigura calitatea activității auditorilor și a rapoartelor realizate de către aceștia, companiile trebuie să-i ofere informații reale, în timp util și complete. Între auditorii financiari și unitatea auditată trebuie să existe astfel o relație neîntreruptă, un dialog permanent.

Auditorul extern se bazează în principal pe un set propriu de instrumente specifice profesiei, urmărind să o ofere utilizatorilor informațiilor o imagine cât mai reală a întreprinderii auditate. În același timp auditorul extern are o relație de colaborare atât cu compartimentul de audit intern (fructificând și analizând datele furnizate de acesta) , cu compartimentul de control intern, dar mai ales cu comitetele de audit constituite la nivelul întreprinderii.

O bună relație între auditul intern și auditul extern este în mod clar de dorit, deoarece conduce în cele mai multe cazuri la o reducere a costurilor de audit. În funcție de calitatea auditului intern, auditorul extern poate folosi o parte din aceste rezultate, reducând volumul muncii depuse de auditorul extern (recomandare inclusă în standardele de audit IIA – 2050).

Funcția de audit intern s-a născut prin desprinderea unor activități din auditul extern. În realitate cele două funcții sunt diferențiate, dar în același timp, între acestea se identifică și relații de complementaritate. Auditul financiar extern realizează certificarea regularității, sincerității și imaginii fidele a conturilor și a declarațiilor financiare finale, în timp ce auditul intern, efectuat asupra funcției financiar-contabile a entității evaluează sistemul de control intern al acestuia și prezintă recomandări și concluzii pentru

îmbunătățirea funcționării acestuia, managementului unității. Relația interacțiune dintre cele două tipuri de audit, respectiv controlul intern este menită să asigure un management eficient al riscurilor la care este supusă compania. Această interacțiune poate fi îmbunătățită în permanență – Palazzesi și Pfyfer (2004).

Pe de altă parte, după încheierea contractului de audit financiar extern și evaluarea contabilității, auditorul trece la etapa analizării controlului intern. Acesta reprezintă unul din obiectivele auditului extern și astfel, generic spus, auditul extern devine un "control al controalelor", iar metodele folosite pentru realizarea acestor obiective sunt principii, tehnici și personal specifice lui.

Astfel, în condițiile existenței controlului intern în cadrul companiei, auditorul financiar extern procedează la un studiu aprofundat și la o apreciere a acestuia pentru a opina asupra gradului de încredere, pe care poate să-l acorde și, în consecință, pentru a determina importanța testelor la care se limitează procedurile de audit financiar. De fapt, controlul intern și auditul extern sunt două noțiuni distincte, care se completează reciproc, dar care se deosebesc prin modalitatea de realizare.

Calitatea relației dintre comitetul de audit și auditorul extern al firmei, determină măsura în care auditorul comunică mai mult sau mai puțin complet problemele de interes pentru guvernare companiilor respective. Aceste probleme (CAFR, 2005) se pot referi la sfera auditului financiar și limitările acestuia, practicile contabile care pot avea efect asupra situațiilor financiare ale entității, riscurile semnificative care pot afecta calitatea situațiilor financiare semnificative, lipsuri ale sistemului de control intern sau ale managementului.

Considerăm că un proces de guvernare de calitate, necesită o bună colaborare între comitetul de audit, consiliul de supraveghere, consiliul de conducere și manageri. Elementul comun pe care cele trei structuri îl au în comun cele trei structuri de conducere este auditul financiar extern, de calitatea acestuia, respectiv a informațiilor oferite de acesta depinzând calitatea deciziilor economice pe care companiile le iau, deci viitorul economic al acestora și implicit viitorul social al angajaților acestor companii și al companiilor cu care acesta interacționează. Așadar, de pregătirea profesională și deontologică a membrilor comitetului de audit, cel care numește auditorul extern depinde implicit calitatea informațiilor furnizate de auditorul financiar extern.

În cadrul acestui capitol am considerat necesară o analiză a statutului cenzorilor de la societățile comerciale, în contextul actualei crize economice, respectiv a dezvoltărilor care au loc în cadrul procesului de guvernare corporativă și de audit financiar, concluzia fiind că rolul acestora a devenit unul pur formal, desuet care încarcă inutil organigrama companiilor. În actualul context activitățile care le erau destinate sunt realizate într-un mod mult mai profesionist de către ceilalți factori implicați în procesul de audit financiar, respectiv guvernare corporativă. În aceste condiții consider că este necesară o adaptare a legislației existente în acest sens și chiar o desființare a profesiei de cenzor, dar cu asimilarea adevăraților profesioniști în cadrul profesiei de auditor (intern sau extern), prin urmarea stadiilor de pregătire profesională necesare, opinie împărtășită și de către fostul președinte al CAFR, Ion Mihăilescu, încă din anul 2007.

În acest fel se poate realiza o mai bună delimitare a nivelelor ierarhice de management, control, respectiv raportare financiară către acționari, respectiv către publicul larg. Nu în ultimul rând se elimină astfel o sursă de fraudare, respectiv de manipulare a acționarilor companiilor.

CAPITOLUL 3

ETICA PROFESIONALĂ ȘI AUDITUL FINANCIAR

În cadrul acestui capitol am ales, în acest sens, să efectuăm o analiză de conținut asupra normelor profesionale și etice pentru a evidenția rolul și implicațiile acestora în derularea unei misiuni de audit. Mai exact, am identificat cei mai importanți factori care influențează din punct de vedere etic activitatea auditorilor financiari și consecințele acestora asupra informațiilor prezentate prin intermediul raportului de audit.

Problema eticului în activitatea financiar-contabilă apare în condițiile în care aceasta este destinată construirii unei imagini a realității cu scopul de a informa diverși beneficiari, care depind de modul de judecată al celor implicați. Etica acestora are însă un rol deosebit în căutarea adevărului, deoarece ei sunt cei care observă realitatea economică, o interpretează, o formalizează și, în cele din urmă, construiesc situațiile financiare care ar trebui să reflecte în mod fidel realitatea. În condițiile în care tentațiile sunt mari, numai profesionalismul și conștiința celor implicați în activitatea financiar-

contabilă pot garanta căutarea adevărului, prin formalizarea unei realități economice concrete.

Codul de conduită etică și profesională, în domeniul auditului financiar relevă faptul că obiectivele profesiei de auditor (intern sau extern) solicită desfășurarea auditului financiar la standarde de profesionalism în vederea atingerii cerințelor interesului public. Etica reprezintă un set de principii sau valori morale la care oamenii se raportează și acționează într-o anumită manieră.

Principiile etice definite de Institutul american de etică Josephson sunt (Arens & Loebbecke, 2003): independența, credibilitatea, respectul, responsabilitatea, echitatea, empatia, spiritul civic.

Practica economică solicită deseori servicii pe care auditorii financiari profesioniști de practică economică nu au competența necesară să le realizeze: cunoștințe tehnice, evaluări tehnice, asistență juridică de specialitate, asigurări etc. Îndrumarea tehnică necesară pentru îndeplinirea tuturor obiectivelor de audit este realizată prin apelarea la **experți** specializați în anumite domenii noi. În asemenea situații, auditorul trebuie să țină cont de faptul că serviciul profesional rămâne în sarcina sa, urmărind respectarea cerințelor de etică.

Auditorii financiari au un rol important în societate. Investitorii, creditorii, angajatorii și alte segmente ale comunității de afaceri, guvernul precum și publicul în sens larg se bazează pe auditorii financiari în ceea ce privește contabilizarea și raportarea financiară corectă, un management eficient și consultanță competentă pentru o varietate de aspecte aferente afacerii și impozitării. Atitudinea și comportamentul auditorilor financiari, în procesul de furnizare a unor astfel de servicii au un impact asupra bunăstării economice a comunității și țării.

Pe de altă parte, obligația firmelor de audit de arăta publicului adevărata față a companiei analizate este pusă în umbră de tendința, putem spune firească, de a-și maximiza numărul de clienți buni plătitori, ceea ce determină un interes din partea firmelor de audit pentru ca, clienții lor să prezinte o situație financiară pozitivă. Unele voci susțin chiar că dependența auditorilor față de compensațiile și mulțumirea clientului limitează independența activității.

Una din cerințele esențiale ale profesiei de auditori este „**păstrarea competenței profesionale**“, care se remarcă prin cercetarea permanentă a ultimelor cunoștințe în domeniul profesiei, reguli, norme relevante la nivel național și internațional din domeniul contabilității și auditului. Programul auditorului financiar profesionist trebuie „orientat spre asigurarea controlului calității performanței serviciilor profesionale“ (Codul Etic al IFAC, 2009)

Standardele de audit financiar precizează repererele generale ale activității de audit financiar ce converg spre *îndeplinirea cerințelor interesului public și obținerea unui înalt nivel de performanță* o dată cu respectarea standardelor internaționale de contabilitate (IAS), respectiv a standardelor internaționale de raportare financiară (IFRS-urile) emise de Comitetul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB), organizația independentă înființată pentru a emite standarde contabile pentru a fi aplicate la nivel global. Tot în acest standard este detaliată cerința de bază a unei lucrări de audit financiar și anume *credibilitatea*.

În țara noastră, Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) este organismul care coordonează activitatea auditorilor financiari, respectiv a elaborat cadrul privind conduita etică și profesională în domeniul auditului financiar funcție de cerințele utilizatorilor ca beneficiari ai serviciilor profesionale. Numărul firmelor de audit înregistrate la Camera Auditorilor Financiari din România ce funcționează pe teritoriul României a crescut de la 121 în 2001, la 475 în anul 2003, apoi la 840 în 2009, iar în 2012 sunt înregistrate peste 920 de firme de audit, fapt ce atestă importanța tot mai sporită pe care o are activitatea de audit financiar în viața entităților economice.

Pe fondul numeroaselor scandaluri financiare și a crizei care s-a instaurat la nivel mondial, importanța acordată problemelor de etică în activitatea de audit a devenit din ce în ce mai mare. Cauza falimentului multor companii s-a dovedit a fi slaba calitate a serviciilor de audit care a condus la prezentarea unei imagini false asupra situațiilor financiare ale acestora.

Plecând de la aceste premise, am considerat oportună efectuarea unui *studiu empiric* privind etica în activitatea de audit dintr-o perspectivă inedită, diferită de restul cercetărilor în domeniu. *Obiectivul* propus a vizat identificarea unei eventuale legături între principiile de etică și interesul de promovare a acestora, și perioada de criză

financiară pe care încă o trăim. *Metodologia cercetării* s-a bazat pe *analiza regresională* și a constat în identificarea posibilelor *corelații* între variabilele special alese în acest scop ca urmare a revizuirii celor mai importante opinii și abordări din cadrul literaturii de specialitate din țară – revista „Audit Financiar”, și din străinătate - „International Journal of Auditing”.

În urma acestui studiu putem concluziona că odată cu amplificarea efectelor crizei economico financiare, atenția auditorilor cât a beneficiarilor informațiilor oferite de aceștia s-a orientat aspectul etic al profesiei de auditor, fapt reflectat de creșterea semnificativă a numărului de articole pe această temă atât la nivel național, cât și la nivel internațional, principalele teme abordate referindu-se la nevoia de etică în audit, independența auditorilor și calitatea lucrărilor de audit.

Unii specialiști (Porter, 2009), consideră că profesioniștii contabili implicați în activitățile de audit, ar putea constitui cheia principală în asigurarea responsabilității corporațiilor față de publicul larg care le urmărește cu interes activitatea. Astfel conceptul de responsabilitate socială (corporate accountability) devine tot mai amintit în literatura de specialitate, ca expresie a presiunilor tot mai mari din partea publicului de asumare reală a responsabilităților companiilor, dar și a semnelor de întrebare referitoare la eficiența funcționării mecanismului de guvernare corporativă. De asemenea, se constată o intensificare a presiunilor și vocilor care susțin o mai mare implicare a auditorilor identificarea unor semnale de alarmă mai clare, care să prevină fenomene economice similare celor din ultimii ani. Se conturează astfel din ce în ce mai pregnant idea abordării auditului într-un cadru mult mai larg, fiind identificate o serie de conexiuni și relații care ar trebui să existe între activitatea de audit, guvernarea corporativă și responsabilitatea socială a corporațiilor (Sikka, 2009)

Existența Standardelor de audit, precum și a codurilor etice ale profesioniștilor din acest domeniu, sunt menite a crea cadrul pentru formarea unor opinii de audit de înaltă calitate, însă aceste norme și principii nu oferă o soluție universal valabilă care să certifice sau cu atât mai puțin să garanteze calitatea aprecierii imaginii fidele oferite de situațiile financiare. Toate aceste „ghidaje” dau rezultatele scontate numai în măsura în care cei care realizează auditul financiar dau dovadă de un înalt grad profesionalism și moralitate.

CAPITOLUL 4

AUDITAREA SITUAȚIILOR FINANCIARE ÎNTRE CERINȚĂ ȘI NECESITATE

În prezent, în România, dar și la nivel mondial, în ciuda implementării Standardelor Internaționale de Audit și codurilor de etică profesională în audit, calitatea serviciilor de audit prestate de auditorii financiari a cunoscut o depreciere continuă, modul cel mai trist în care acest lucru s-a materializat îl reprezintă chiar scandalurile financiare, falimentele și disparițiile unor companii care în urmă cu doar câțiva ani erau considerate a fi dintre cele mai solide. Toate aceste evenimente au condus la răspândirea unui sentiment de neîncredere a publicului larg în calitatea lucrărilor de audit și în moralitatea celor care îl realizează. În aceste condiții nu este deloc surprinzător că treptat, auditul financiar, care reprezenta în trecutul apropiat o oglindă a activității companiei auditate, devine în ochii tot mai multor analiști, directori financiari, investitori, sau generic spus, în ochii utilizatorilor, doar una din sursele de informare pe care aceștia

Probele de audit reprezintă ansamblul informațiilor utilizate de auditor pentru a putea emite „opinia de audit”. Acestea includ atât informații furnizate de sistemul contabil al companiei auditate, situațiile financiare emise de aceasta, dar și o serie de informații sau documente provenite din mediul economic în care compania își desfășoară activitatea. În elaborarea planului de audit, auditorul impune un nivel acceptabil al pragului de semnificație al probelor de audit, astfel încât să poată detecta din punct de vedere cantitativ informațiile eronate semnificative.

Sintetizând, considerăm că auditorul financiar are obligația de a se informa cu privire la situația reală a companiei, să evalueze calitatea procesului de governanță corporativă, să analizeze structura și calitatea sistemului de control intern, calitatea sistemului de audit intern și în urma acestor evaluări să realizeze o estimare a riscurilor cu care se poate confrunta în desfășurarea procesului de audit financiar. Auditorul trebuie să documenteze situațiile care sunt importante în vederea furnizării de probe care să susțină opinia de audit și probe care să arate că auditul a fost realizat în conformitate cu standardele.

Considerăm că activitatea de audit financiar are nevoie de calcularea indicatorilor financiari deoarece, prin analizarea evoluției lor în timp, auditorul financiar poate

înțelege cele mai recente evenimente desfășurate și starea financiară a unității auditate. Rezultatul analizei situației financiar patrimoniale este folosit de către auditorul financiar la identificarea eventualelor domenii cu probleme, ce urmează a fi examinate în detaliu și testate pe parcursul activității de audit financiar, dar și la identificarea unor probleme economice ale entității patrimoniale pentru care se poate oferi un alt tip de consultanță.

În acest sens, pentru exemplificare, am ales să analizăm procedurile analitice de audit financiar bazate pe calcularea și analizarea principalilor indicatori economico-financiari ai S.C. OMV PETROM S.A., și să le prezentăm în continuare de o manieră specifică reglementărilor contabile armonizate cu Standardele Internaționale de Contabilitate.

Alegerea acestei companii drept obiect de studiu s-a făcut deoarece OMV Petrom reprezintă cea mai mare companie privată existentă în România, cu o activitate deosebit de complexă, fapt de implică folosirea unui volum informații semnificativ.

Scopul final a fost acela de a urmări evoluția informațiilor oferite de la an la an de raportul de audit (a opiniei de audit) și de a analiza modul în care opinia din raportul de audit a fost influențată sau nu de evoluția principalilor indicatori economico financiari.

În opinia noastră, agenții economici din România nu au atins încă gradul de conștiință necesar sau, în unele cazuri, nu au interes să recurgă la serviciile profesionale de audit financiar decât în măsura în care sunt obligați prin reglementările legale în vigoare. Astfel se explică lipsa generală de interes a acestora pentru auditul financiar (cu excepția marilor companii), ca mijloc de reflectare a modului de respectare a prevederilor IFRS și a prezentării corecte a rezultatelor financiare obținute.

Așadar, în cazul companiei analizate, OMV PETROM, auditorul financiar a menținut an de an o opinie favorabilă privind evoluția situației financiare a companiei. Cu toate acestea la o analiză mai atentă a cifrelor de la diferite poziții a datelor financiare putem constata în prima parte a intervalului studiat o deteriorare continua a mai multor indicatori financiari, care în mod normal considerăm că ar fi trebuit să ridice semne de întrebare auditorului, această evoluție nefiind una firească. Cu toate acestea rapoartele de audit din perioada analizată, nu conțin nici un fel de explicații suplimentare prin care să fi fost justificată menținerea opiniei favorabile, fără nici un fel de rezerve.

De asemenea în cea de-a doua parte a intervalului de timp studiat, se observă o îmbunătățire a situației companiei, reflectată în cadrul raportului de audit financiar tot printr-o opinie favorabilă. Consider că ar fi fost oportună, atât în cazul îmbunătățirii situației economice, dar mai ales în cazul deteriorării acesteia o analiză mai profundă, din partea auditorului, care să surprindă într-un limbaj accesibil publicului larg cauzele care au condus la aceste situații. În acest fel, de exemplu, investitorii pe Bursa de Valori și Bunuri București ar fi putut lua decizia achiziționării de acțiuni Petrom, fapt ce ar fi condus la o mai bună capitalizare bursieră și implicit la o perspectivă economică mai bună în următorul interval de timp.

Această situație vine să arate încă o dată faptul că opinia exprimată de auditor prin intermediul raportului de audit financiar, nu este, sau nu pare a fi corelată cu datele conținute de anumite situații financiare (poziții financiare), și deci în mod automat acest raport de audit financiar, nu reprezintă pentru publicul larg o oglindă a activității economice desfășurate de compania auditată, ci eventual o (altă) sursă de informare.

Considerăm că o mai bună prezentare și explicare a datelor din cadrul raportului de audit, de către organismele profesionale, dar și de către legiuitor, poate contribui la o redobândire a încrederii publicului în calitățile profesionale, dar mai ales etice, ale auditorului financiar. În lipsa unui asemenea demers, considerăm că există chiar riscul ca într-un orizont de timp relativ scurt să asistăm la o decredibilizare accentuată a auditorilor financiari și chiar dispariție a raportului de auditor financiar, cât și a profesiei de auditor.

Pentru a lua cele mai bune decizii strategice care să servească intereselor entităților lor, părțile interesate au nevoie de certificarea situațiilor financiare raportate de companiile listate, de furnizarea informații ușor de înțeles, relevante, fiabile și comparabile (Hayes și al., 2005). Garantarea calitativă revine auditorului financiar care are obligația de a fi obiectiv, independent și competent.

Pentru a asigura comparabilitatea situațiilor financiare, în timp și spațiu, auditorul financiar are obligația de a asigura publicul larg și conducerea entității auditate că entitatea respectă reglementările în vigoare de raportare financiară și că nu folosește metodele contabile alternative, asigurând astfel o comparabilitate a performanțelor companiilor din același domeniu, chiar din țări diferite. Dacă permanența metodelor este calea prin care comparabilitatea în timp este asigurată, pentru asigurarea comparabilității

între societăți diferite este nevoie de norme contabile uniforme care să permită un singur tratament contabil pentru situații similare. Pe de altă parte natura informației utilizate de auditori și pragul de semnificație atribuit acestora sunt principalii factori care influențează relevanța informației.

Așadar, raportul de audit nu poate fi considerat o poliță de asigurare sau un „cec în alb” (Horomnea, 2011) pentru societatea auditată, însă considerăm că reprezintă, de departe, axul central al analizei situației financiare privind o entitate auditată.

După părerea autorului, concluzionând, se desprinde o idee comună, și anume că rolul auditului extern (financiar) constă în exprimarea unei opinii cu privire la reflectarea imaginii fidele, a situației patrimoniului și a rezultatelor întreprinderii în documentele financiar-contabile ale acesteia și nu cu privire la performanțele economice viitoare ale unității auditate.

În opinia noastră, odată cu acutizarea crizei financiare, realizarea auditului devine din ce în ce mai mult o obligație impusă de cadrul legislativ și nu un serviciu menit a aduce un plus de valoare adăugată companiei care este auditată, odată cu apariția a tot mai multor semne de suspiciune referitoare la gradul de independență și pregătirea profesională a auditorilor .

Sintetizând, perspectivele profesiei contabile, și ale auditorilor în special sunt legate de redefinirea și reinventarea profesiei de auditor pe noi baze, cu un grad superior de transparență și comunicare cu publicul larg, care să asigure o mai bună înțelegere a scopului dar și a limitărilor pe care auditorii le au în desfășurarea activității lor. În lipsa unei ”re credibilizări ” a profesiei în fața publicului larg, există riscul ca profesia auditorului să dispară, sau ca rolul ei să devină unul pur formal.

Consider că una din posibilele dezvoltări viitoare ale auditului o poate reprezenta trecerea de la un audit al situațiilor financiare la un **audit al performanței**, la un audit al modului în care este manageriată entitatea economică, care să ofere o opinie atât asupra faptului că situațiile financiare sunt în conformitate cu un anumit referențial, dar și faptul că politicile manageriale, modul în care se iau deciziile în cadrul entității economice , este unul corect, în interesul acționarilor și al publicului în sens general.

În aceeași direcție, în condițiile existenței și funcționării în condiții optime a comitetelor de audit și a consiliilor de administrație în cadrul unei companii, activitatea

auditorului financiar devine mult mai ușor de realizat, având rolul de a superviza calitatea proceselor de control și audit intern existente, urmărind în primul rând modalități de îmbunătățire ale acestora. Auditorul financiar devine astfel un partener al consiliului de administrație, un factor activ în procesul de governanță corporativă, iar existența unei relații permanentizate auditor financiar – consiliu de administrație reprezintă un atu în atingerea obiectivelor strategice ale companiei.

CAPITOLUL 5

PERCEPȚIA AUDITULUI FINANCIAR ÎN ROMÂNIA – STUDIU EMPIRIC

Responsabilitățile auditorilor financiari în ceea ce privește detectarea fraudelor și prevenirea acestora, sunt de cele mai multe ori denaturate sau prost interpretate. De-a lungul anilor mai mulți autori au încercat să surprindă percepția publicului larg cu privire la îndatoririle auditorilor, la obligațiile acestora. (Dixon, 2006 în Egipt, Leung & Chau – 2001 în Hong Kong, Fadzly & Ahmad 2004 , Burlaud , 2009, Manolescu & Mocanu 2010).

Conform acestor studii, mulți utilizatori ai informațiilor furnizate de auditori prin raportul de audit, consideră că scopul principal al auditorilor și obligația lor este aceea de a detecta toate neregulile din cadrul companiei auditate. Această percepție este una greșită și arată decalajul care există între nivelul așteptărilor și rezultatele furnizate prin raportul de audit. În acest sens în capitolul cinci am realizat un studiu empiric, pe baza de chestionar, menit a reliefa modul de apreciere a informațiilor oferite de raportul de audit, atât de către realizatorii acestuia – auditorii, precum și de către utilizatori principali ai acestor informații – investitori, analiști, dar și de către membri corpului academic.

În ceea ce privește studiul de față, scopul declarat a fost acela de a cerceta măsura în care rezultatele auditului financiar, informațiile oferite de rezultatul final al acestuia prin raportul de audit sunt înțelese și folosite de diversele categorii de utilizatori pentru fundamentarea deciziilor lor, măsura în care beneficiarii informațiilor oferite de auditori consideră aceste informații drept relevante. Astfel întrebarea centrală pe care am adresat-o participanților la studiul empiric realizat este „ reprezintă auditul extern o oglindă a activității economice pentru utilizatorii informațiilor furnizate sau este doar o sursă de

informare? În același timp am încercat să observăm importanța pe care diversele profesii intervievate o acordă muncii prestate de către auditori.

Referitor la subiecții acestui studiu aceștia au fost reprezentanți ai principalelor categorii de utilizatori ai informațiilor oferite de auditorii financiari prin intermediul raportului de audit și anume: investitori și analiști financiari (142 de analiști, intermediari la bursă, societăți de investiții); directori financiari (84 de persoane); auditori financiari (436 de persoane la nivelul fiecărui județ) și mediul academic (121 de membri din principalele centre universitare – București, Iași, Cluj, Timișoara, Craiova). Rata medie de răspuns a fost de 14%, cu toate acestea, deși rata de răspuns obținută este una superioară, nu putem considera că aceste rezultate pot fi extrapolate în mod automat la nivelul tuturor membrilor din categoriile alese spre eșantionare, respectiv la nivelul tuturor analiștilor, directorilor financiari, auditorilor, etc., din România.

Metoda de colectare a datelor a reprezentat-o chestionarul, o tehnică de colectare a datelor care conține un set de întrebări menite a permite furnizarea unei concluzii privind obiectivele cercetării. Chestionarele trimise prin intermediul e-mail-ului au fost însoțite de o scrisoare prin intermediul căreia au fost prezentate elementele esențiale ale acestui studiu: obiectivul urmărit și inițiatorii demersului.

În vederea asigurării unei reprezentativități cât mai mari a studiului realizat, în cadrul fiecărui chestionar au fost incluse întrebări introductive referitoare la experiența profesională a respondenților în domeniul raportărilor financiare.

Concluziile acestui studiu pot fi sintetizate astfel pe fiecare categorie de respondenți:

- Investitorii și analiștii înțeleg rolul auditului financiar, de certificare a informațiilor din situațiile financiare, însă nu consideră că auditul financiar reprezintă o oglindă a activității economice din cadrul companiei auditate, investitorii și analiștii financiari percep rolul raportului de audit prin prisma utilizatorului, fiind orientați spre obținerea unor informații cu un grad de aplicabilitate cât mai ridicat, fapt relevat de gradul relativ scăzut de înțelegere a informațiilor furnizate de raportul de audit.

- În viziunea majorității directorilor financiari raportul de audit reprezintă doar o sursă de informare și nu o oglindă a activității economice desfășurate de compania auditată.
- Spre deosebire de directorii financiari, marea majoritate a auditorilor financiari consideră imaginea fidelă ca un principiu ce trebuie respectat, un obiectiv al situațiilor financiare. Unul din aspectele cele mai importante care trebuie menționat în urma realizării acestui studiu, este că auditorul nu garantează prin intermediul raportului de audit calitatea situațiilor financiare auditate, ci își exprimă doar o opinie cu privire la calitatea acestora și nu cu privire la performanța viitoare a companiei. În același timp mai mult de jumătate din respondenți consideră că raportul de audit are un caracter prea standardizat.
- La fel ca și auditorii membri mediului academic accentuează faptul că raportul de audit financiar nu emite previziuni ale evoluției economice a entității auditate, ci exprimă doar o opinie asupra situațiilor financiare care au fost auditate.

CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE ALE CERCETĂRII

Finalitatea oricărui demers reprezintă un moment al „bilanțului” când sunt evaluate rezultatele obținute, obiectivele atinse și eventualele elemente neprevăzute.

În demersul nostru științific am pornit de la o întrebare referitoare la modul în care trebuie privit auditul extern și raportul de audit prin prisma diverselor categorii de utilizatori. Deși întrebarea părea simplă, pe parcursul derulării cercetării noastre am constatat complexitatea contextului, factorilor, divergențelor și opiniilor care rezultă din această activitate.

Realizarea unei cercetări cu tema „Auditul Extern – sursă de informații sau oglindă a activității agenților economici” a avut în vedere preocupările tot mai intense în contextul economic actual de obținere a unor informații cât mai asigurătoare cu privire la calitatea informațiilor oferite de situațiile financiare ale diverselor companii.

Într-o lume în care termenul de globalizare tinde să devină unul învechit, în care dinamismul și complexitatea operațiunilor economico financiare au atins nivele greu de anticipat chiar și în urma cu un deceniu, dar care se confruntă din de în ce mai des în ultimii ani cu efecte ale unor decizii economice influențate de o serie de factori de natură profesională, etică, auditul financiar prin intermediul rezultatului acestuia, raportul de audit poate și trebuie să redevină unul dintre pilonii principali care să stea la baza luării deciziilor economice atât în cadrul companiilor, dar mai ales în mediul investițional, în vederea asigurării desfășurării corecte a fluxurilor operaționale la nivelul piețelor de capital, și a economiei mondiale în ansamblul său.

Din păcate în ultimii ani ne confruntăm cu o continuă degradare a imaginii auditului cât și a auditorilor financiari, în urma valului de scandaluri și falimente ale unor instituții financiare, în care auditorii au avut un rol mai mult sau mai puțin important. Toate acestea au determinat o intensificare a eforturilor organismelor profesionale și de reglementare a activității de audit, de a analiza cauzele acestor fenomene, pentru a putea identifica și a impune o serie de măsuri menite a reface această lipsă de credibilitate care se manifestă din ce în ce mai pregnant în rezultatele muncii auditorilor.

Pentru a prezenta cât mai succint și elocvent în același timp rezultatele și concluziile cercetării realizate, vom indica pe scurt principalele direcții urmărite:

1. Cercetarea fundamentală cu caracter teoretic – capitolele 1-4, în cadrul cărora am analizat o serie de dezbateri asupra conceptelor specifice domeniului contabil și în special ale auditului financiar;
2. Cercetarea empirică, în cadrul capitolului 5, menită a scoate în evidență percepțiile pe care diverse grupuri de colective care au o relație directă sau mai puțin directă cu rezultatele muncii auditorilor, le au referitor la rolul, calitatea și relevanța informațiilor furnizate prin intermediul raportului de audit;
3. Relevanța și contribuția științifică a rezultatelor cercetării la dezvoltarea tematicii de cercetare abordate.

În cele ce urmează ne propunem să oferim o imagine concisă, și în același timp completă a principalelor concluzii desprinse în urma activității de cercetare întreprinse în cadrul acestei lucrări.

În prima parte a lucrării ne-am propus să o dedicăm cercetării fundamentale, în cadrul căreia am regăsit o serie de dezbateri privind concepte specifice domeniului în care se realizează cercetarea. Importanța acestei secțiuni a lucrării este dată de faptul că prin studierea originii și evoluției conceptului de audit financiar putem să avem o imagine mai bună a rolului acestuia, iar urmărind diferitele abordări atât la nivel național cât și la nivel internațional și transpunând aceste informații cu fenomenele actuale, putem intui evoluția viitoare a acestui concept atât de controversat în această perioadă tulbură.

Actuala criză financiară, dar mai ales creșterea numărului de litigii și acuzații aduse auditorilor financiari, ridică o întrebare esențială „cât de bine înțeleg utilizatorii informațiilor furnizate de auditori, aceste informații sau ce informații suplimentare ar trebui să ofere auditori pentru luarea unor decizii economice de calitate?”

Pornind de la această întrebare am ales să analizăm mai îndeaproape o dilemă „auditul financiar (extern) este o sursă de informații sau este o oglindă a activității agenților economici?”

Conform opiniei noastre, auditul financiar este cel care urmărește îmbunătățirea utilizării informației contabile și examinează necesitatea înregistrării operațiilor economice în conturi, corectă și la zi, astfel încât, informațiile rezultate din documentele contabile să respecte conformitatea cu realitatea. Toate aceste informații sunt necesare pentru partenerii entității patrimoniale.

În ceea ce privește rolul auditorilor există unele opinii conform cărora auditul nu a fost bine definit încă de la început (Alleyne & Howard 2005), însă după evenimentele care au avut în centrul atenției cazurile Enron și Worldcom, la începutul anilor 2000, reglementările ISA sunt clare: rolul auditorului este de a „identifica și evalua riscurile semnificative, prin înțelegerea entității și a mediului în care își desfășoară activitatea”.

Considerăm că marea majoritate a utilizatorilor informațiilor oferite de auditori nu au înțeles semnificația termenului de asigurare rezonabilă, și implicit limitele acestuia. Din acest fapt au rezultat și rezultă o serie de așteptări ale utilizatorilor, de fi detectate prin intermediul raportului de audit toate fraudele și erorile din cadrul unității auditate, ba chiar mai mult există voci care solicită auditorilor să își asume și rolul de previziune a evoluției financiare a companiilor auditate.

Pentru a putea veni în întâmpinarea acestui deziderat – oferirea unei asigurări rezonabile utilizatorilor asupra calității și realității datelor furnizate de o companie, am analizat atât contextul în care s-a dezvoltat profesiunea de auditor financiar, dar și conexiunile acestei profesii cu auditul intern, respectiv controlul intern. În cadrul capitolului 2 am realizat o delimitare a conceptelor de control intern –audit intern – audit extern, precum și o prezentare a modului în care acestea conlucrează la obținerea unor informații pertinente cu privire la activitatea desfășurată de entitatea economică. Tot în acest capitol am realizat o analiză a conceptului de cenzor, a rolului său în actualul context economic, considerând că acest concept este unul depășit, fiind necesară o eliminare a acestuia prin preluarea de către auditorii financiari a sarcinilor acestora, fapt ce ar da o mai mare relevanță informațiilor prezentate.

Toate aceste aspecte precum și modul în care auditorul interacționează cu comitetele de audit, ca element al guvernancei corporative au ca rezultat modul în care publicul larg, diverșii utilizatori externi ai informațiilor furnizate de raportul de audit, percep utilitatea și calitatea opiniei exprimate de auditor. Cercetătorii (Hun-Tong & Terrence, 2003) au constatat că existența unui comitet de audit bine structurat, a avut o influență pozitivă asupra aserțiunilor exprimate de auditorul financiar și asupra relației acestuia cu reprezentanții companiei auditate, în cadrul procesului de guvernare corporativă.

În vederea exemplificării tendințelor care se manifestă în cadrul procesului de implementare și perfecționare a principiilor etice ale auditului financiar, în cadrul capitolului 3 am considerat necesară realizarea unui studiu empiric prin care am analizat evoluția temelor abordate în principalele reviste de audit atât la nivel național – Revista Audit Financiar, cât și la nivel european – International Journal of auditing. Analizând aceste publicații pe o perioadă de 6 ani (2005-2011) s-a observat o creștere exponențială a articolelor care ridicau o serie de întrebări referitoare la imaginea fidelă prezentată sau nu, respectiv probleme legate de calitatea auditului financiar, nivelul profesional și etic al profesioniștilor din acest domeniu. O serie de articole fac referire directă la rapoartele de audit asupra situațiilor financiare ale companiilor care au avut de suferit în urma crizei financiare pierderi importante, subliniind importanța asigurării unui nivel etic ridicat în cadrul profesiei auditorilor financiari.

Odată cu izbucnirea crizei financiare, autorii articolelor atât din România cât și din Europa, din cele două reviste analizate, analizează în cadrul articolelor publicate cu preponderență problematica *independenței* în activitatea de audit, și implicit modul de respectare a principiilor etice ale auditorilor. Acest fapt denotă o creștere a preocupărilor legate de profesionalismul și calitatea auditorilor financiari, odată cu amplificarea cazurilor de faliment ale unor companii importante din sectorul financiar bancar.

În cadrul capitolului 4, pentru exemplificarea modului în care auditul financiar reflectă activitatea unei companii, am efectuat un studiu asupra rapoartelor de audit realizate asupra situațiilor financiare ale celei mai mari companii din România - OMV Petrom, pe o perioadă de 6 ani. Scopul final a fost acela de a urmări evoluția informațiilor oferite de la an la an de raportul de audit (a opiniei de audit) și de a analiza modul în care opinia din raportul de audit a fost influențată sau nu de evoluția principalilor indicatori economico financiari.

Deși auditorul financiar al OMV Petrom, a menținut an de an o opinie favorabilă privind evoluția situației financiare a companiei, la o analiză mai atentă a cifrelor de la diferite poziții a datelor financiare s-a putut constata, în prima parte a intervalului studiat, o deteriorare continuă a mai multor indicatori financiari, care în mod normal considerăm că ar fi trebuit să ridice semne de întrebare auditorului, această evoluție nefiind una firească. Cu toate acestea rapoartele de audit din perioada analizată, nu conțin nici un fel de explicații suplimentare prin care să fi fost justificată menținerea opiniei favorabile, fără nici un fel de rezerve. Acest lucru, indică faptul că opinia exprimată de auditor prin intermediul raportului de audit financiar, nu este, sau nu pare a fi corelată cu datele conținute de anumite situații financiare (poziții financiare), și deci în mod automat acest raport de audit financiar, nu reprezintă pentru publicul larg, o oglindă a activității economice desfășurate de compania auditată, ci eventual o (altă) sursă de informare.

Pentru realizarea acestui deziderat, ne exprimăm o modestă opinie, că este oportun ca organismele naționale abilitate, dar în primul rând Camera Auditorilor din România, să manifeste preocupări continue și exigente, atât în colaborarea cu specialiștii din Uniunea Europeană și din spațiul mondial, cât și sub aspectul îmbunătățirii permanente și operative a cadrului normativ al auditului financiar din țara noastră.

O problemă de noutate în audit o reprezintă supravegherea eficientă de către public a profesiei de audit, ca un element vital în menținerea și sporirea încrederii în funcția de audit. Lipsa actuală de încredere este parțial bazată pe percepția publicului, că o profesie auto-reglementată conduce la apariția unor riscuri serioase cauzate de conflictele de interese în rezolvarea problemelor care apar. De aceea, asigurarea credibilității auditului financiar ca element al supravegherii publice a entităților economice, este crucial. Dar, cei care guvernează sistemul de supraveghere publică trebuie să aibă cunoștințe suficiente în domeniul contabilității și auditului.

Din toate aceste considerații, se poate desprinde ideea că, țările ce au aderat la Comunitatea Economică Europeană, cât și cele ce sunt în curs de aderare, respectă și implementează indicațiile impuse de acquis-ul comunitar privind deontologia profesională a auditorilor financiari.

Astfel, existența auditului financiar în peisajul economic românesc conduce la îmbunătățirea evidentă a performanțelor entităților patrimoniale, la eficientizarea activității, la reducerea costurilor, la evitarea pierderilor generate de fraude sau de valorificarea insuficientă a resurselor firmei.

În ceea ce privește aspectul etic al profesiei de auditor, misiunea codului etic al auditorilor este de a ghida maniera de exercitare a profesiei în ceea ce privește drepturile și datoriile membrilor profesiei în raporturile lor cu clienții și cu publicul. Profesiunea dispune de valori comune pe care le putem rezuma astfel: *stăpânirea unei competențe intelectuale* specifice, obținută prin învățare și menținută prin formare profesională, *respectarea valorilor* stabilite de corpul profesional (disciplina), *recunoașterea datoriei* membrilor față de public în ansamblul său.

Mai presus de interesul personal, profesionistul contabil trebuie să-și îndrepte atenția către interesul general și către calitatea serviciilor pe care le prestează.

Rolul profesiei de a servi economia nu poate fi contestat și trebuie recunoscut de către toți actorii participanți la viața economică: de la clienți, guverne la investitori, actori care manifestă un interes deosebit pentru calitate și transparență financiară. Conflictul de interese poate apare frecvent, atunci când auditorii financiari acordă și servicii conexe entităților patrimoniale, pe care le auditează. De aceea, ar fi necesară examinarea de către specialiști a acestui aspect și să se hotărască, dacă sunt necesare

măsurii viitoare, care pot conduce la totala interzicere pentru un auditor financiar de a oferi servicii non-audit pentru clienții săi.

În cazul nerespectării Codului privind conduita etică și profesională, se impune înăsprirea măsurilor disciplinare, în sensul retragerii autorizării auditorilor statutari sau firmelor de audit financiar.

În decursul ultimilor ani, profesiunea s-a confruntat cu numeroase probleme de imagine, în special din cauza unor scandaluri financiare pe care le cunoaște toată lumea și care au impus luarea unor măsuri menite a consolida controlul membrilor săi.

Dincolo de dificultăți, promovarea și adoptarea cât mai largă a normelor internaționale contribuie la securizarea exercițiului profesional. Ținând cont că prin lucrările executate de auditorii financiari se asigură un control independent și competent față de autoritatea publică și față de entitatea patrimonială, este necesară creșterea rolului auditului financiar (extern) în mediul economic românesc și conturarea unor profesioniști, de o responsabilitate și moralitate incontestabilă.

Faptul că auditorii financiari, prin opinia lor autentică și legitimează situațiile financiare și informațiile furnizate de entitățile patrimoniale, prezintă pentru investitorii străini o garanție necesară pentru a-și plasa capitalul pe piața românească.

În urma cercetării realizate, considerăm că sunt necesare în viitor o serie de măsuri menite să sporească interesul agenților economici români pentru opiniile exprimate de auditori, și să crească cererea pentru serviciile de audit financiar, dintre care amintim:

- stabilirea unor sisteme de remunerare a auditorilor financiari, care să țină seama de înaltul lor profesionalism și de necesitatea de a fi cât se poate de independenți și obiectivi;

- încurajarea, prin reglementări legislative, a practicării libere a profesiei și asigurarea din partea organelor statului a unei anumite protecții, mai ales în situații de *jocuri de interes* apărute pe parcursul derulării activității de auditare;

- o bună dimensionare a obiectivelor și ariei de extindere a lucrărilor de audit financiar, astfel încât să fie asigurată independența auditorilor financiari;

- o mai bună comunicare între auditorii financiari și managerii entităților patrimoniale auditate;

•în elaborarea lucrărilor de sinteză și a rapoartelor de audit financiar să țină cont de informațiile corecte, documentate legal, oferind astfel garanția necesară partenerilor de afaceri ai entității patrimoniale auditate și încrederii, ce trebuie acordată profesiei contabile pe plan național și internațional.

Criza financiară, globalizarea schimbă lumea într-un mod dramatic, ceea ce implică o privire de ansamblu a modului în care va arăta mediul economic în viitor. Managementul companiilor trebuie să înțeleagă modul în care acest nou mediu va avea un impact asupra profilului de risc al companiei, precum și viabilitatea strategiei sale și modelului de afaceri. În același timp auditorii trebuie să aibă în permanență în vedere principiile și reglementările Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), având în vedere domeniul potențial de aplicare și scara de conversie.

Certificarea informațiilor furnizate de auditori este, fără îndoială, cu adevărat semnificativă, dar pentru cunoașterea unui diagnostic general al unității considerăm că este necesară o analiză mai profundă a mediului economic, a factorilor externi care efectuează activitatea companiilor, dar în același timp să funcționeze un sistem de raportare, care să conțină informații reale legate de situațiile financiare, într-un cuvânt existența unui management financiar performant care să asigure acționarilor și publicului larg o imagine cât mai fidelă a realității economice.

Mediul economic intern și internațional trece în momentul de față printr-o serie de schimbări radicale, iar deficiențele sistemelor contabile utilizate reprezintă una din cauzele acestor schimbări. Interesele economice globale implică găsirea unor soluții prin care profesia contabilă în ansamblu, și cea de auditor în special, să satisfacă din nou necesitățile informaționale ale tuturor categoriilor de utilizatori, sau altfel spus să „redevină credibile”.

În cadrul capitolului 4 am prezentat etapele procesului de audit, rolul acestuia în prevenirea fraudelor și în asigurarea unui grad cât mai ridicat de utilitate și relevanță al informațiilor furnizate managementului entităților auditate respectiv publicului larg, precum și legăturile existente între auditul financiar și guvernanta corporativă, exprimând opinia că o conștientizare a necesității creșterii calității guvernantei corporative în cadrul entităților auditate ar contribui la creșterea calității și relevanței informațiilor furnizate de auditor prin intermediul raportului de audit. Tot aici am prezentat opinia conform căreia

în viitor **auditul financiar trebuie să devină un audit al performanței**, care pe lângă o certificare a situațiilor financiare să răspundă la două întrebări stringente pentru cele mai multe persoane care doresc să afle mai multe informații despre activitatea unei entități (acționari, investitori, instituții financiare), și anume:

1. Managementul companiei a realizat o muncă de calitate?
2. Au fost luate cele mai bune decizii în realizarea obiectivelor entității?

Răspunzând și la aceste întrebări într-un limbaj accesibil și detaliind eventualele elemente care pot ridica semne de întrebare, lucru deloc ușor în actualul climat economic, auditori financiari, deveniți auditori ai performanței ar putea redobândi încrederea publicului larg, și ar oferi o imagine mai completă, mai aproape de realitate, a direcției în care se îndreaptă entitatea economică analizată. Raportul de audit va redeveni o oglindă a activității entității economice, un sprijin în luarea deciziilor economice, atât de către managementul entității, respectiv acționariat, cât și pentru investitori, analiști și instituțiile financiare.

Pornind de la aceste aspecte am considerat necesară elaborarea unui studiu empiric în cadrul capitolului 5, care să indice mai exact modul în care diversele categorii de utilizatori ai informațiilor oferite de auditori (analiști financiari și investitori, directori financiari, auditori financiari, membri ai mediului academic), înțeleg aceste informații și le folosesc adecvat în luarea deciziilor economice. Studiul a fost realizat folosind chestionare, elaborate în concordanță cu metodologia cercetărilor internaționale pe aceste teme.

În cele ce urmează vom prezenta principalele concluzii desprinse în urma realizării acestui studiu:

- În opinia grupului de investitori și analiști financiari care au participat la studiul realizat, auditul are un caracter prea standardizat, iar situațiile financiare auditate oferă un grad scăzut de încredere în procesul decizional al companiei auditate. De asemenea, în opinia lor, situațiile financiare nu oferă o imagine fidelă a companiei, iar nivelul etic în cadrul profesiei auditorilor este unul relativ scăzut;
- Spre deosebire de grupul investitorilor și analiștilor financiari eșantionul de respondenți directori financiari, nu consideră că rapoartele de audit ar avea un

caracter prea standardizat, încărcătura subiectivă a acestora este una redusă, iar importanța acestor rapoarte pentru managementul companiilor este ridicată. Un aspect interesant relevat de răspunsurile acestei grupe de respondenți este aprecierea că scopul raportului de audit nu este pe deplin înțeles de utilizatorii informațiilor furnizate de acesta;

- În ceea ce privește auditorii respondenți la studiul realizat, aceștia consideră că situațiile financiare auditate conferă un grad ridicat de încredere în procesul decizional, respectiv o imagine fidelă a companiei, iar procesul de auditare nu este unul prea standardizat;
- Respondenții din mediul academic consideră ca raportul de audit nu are un caracter prea standardizat, gradul de subiectivism fiind unul destul de redus, având un rol important în procesul decizional.

Sintetizând putem spune că la nivelul grupurilor analizate:

- Nu există diferențe majore de percepție între grupurile profesionale abordate (analști financiari și investitori, directori financiari, auditori financiari, membri ai mediului academic) asupra conceptului de audit financiar;
- Spre deosebire de mediul academic și auditori celelalte două grupuri consideră că rapoartele de audit au caracter prea standardizat, neputând fi înțelese cu ușurință de către utilizatori.
- Toate eșantioanele din grupurile analizate au subliniat necesitatea desfășurării unor acțiuni permanente de creștere a calității muncii depuse de către auditori, dar și a nivelului etic al acestora, în vederea re-credibilizării profesiei de auditor și implicit la creșterea încrederii publicului larg în calitatea situațiilor financiare elaborate de companii, fapt ce ar putea reda o parte din încrederea în economia mondială, și ar duce la o redresare a mediului economic.

Autorul acestei lucrări consideră că, în cadrul actualului context economic, și pornind de la rezultatele obținute în urma acestui studiu empiric, este necesară o reinventare și o adaptare a conceptului de audit financiar, și implicit a informațiilor conținute de raportul de audit financiar. Cerințele actuale ale publicului larg, care privește

raportul de audit ca pe un pilon de sprijin mai mult sau mai puțin solid au evoluat foarte mult în această perioadă de criză, iar utilizatorii resimt acut lipsa accesului la informații reale, pertinente, referitoare la calitatea situațiilor financiare ale companiilor pe care le analizează, dar în aceeași măsură solicită informații referitoare la actul de governanță corporativă existent în companiile respective, la calitatea morală și pregătirea profesională a managerilor. Nu în ultimul rând, publicul devine tot mai interesat de legăturile companiilor analizate cu alte companii sau grupuri financiare, care prin acțiunile lor ar putea determina o evoluție negativă a entității analizate.

Consider astfel, că auditul financiar și modul în care raportul de audit financiar este realizat în prezent, NU furnizează utilizatorilor, publicului larg, o oglindă a activității economice a companiei auditate, ci reprezintă doar una din sursele de informare ale utilizatorilor.

Contribuțiile proprii ale autorilor prin lucrarea de față, la tematica de cercetare au în vedere următoarele aspecte:

- prezintă importanța furnizării unei informații contabile de calitate, care să fie certificate prin intermediul raportului de audit, astfel încât utilizatorii acestora să poată avea o imagine exactă asupra situației companiei auditate;
- Realizează o trecere în revistă a principalelor organisme profesionale și de reglementare a auditului la nivelul țărilor cu cele mai reprezentative rezultate în activitatea de audit, inclusiv România;
- Prezintă relațiile dintre principalele noțiuni folosite în cadrul procesului de audit financiar;
- Propune o redefinire a conceptului de cenzorat, prin asimilarea acestuia la audit;
- Prezintă un posibil model de dezvoltare viitoare a profesiei de auditor financiar în contextul actualei crize financiare;
- Identifică o serie de diferențe între percepțiile celor care realizează raportul de audit și utilizatorii finali ai acestuia, cu privire la activitatea de audit și în special referitor la informațiile dorite și cele furnizate de auditori prin intermediul raportului de audit (expectation gap);

- Subliniază rolul esențial al auditului în cadrul societății ca și element de certificare, menit să dea/redea încrederea participanților la viața economică;

Criza economică pe care o traversăm are un tipar atipic, fiind cauzată de o supraîndatorare a companiilor, având la bază o serie de scenarii extrem de optimiste privind evoluțiile viitoare ale mediului economic. Aceste scenarii optimiste, în combinație cu o serie de produse financiare de investire (derivative), a căror reglementare și folosire considerăm că a fost insuficient limitată, dar care pot oferi câștiguri substanțiale, a condus la apariția crizei sub prime și ulterior la falimentul unor instituții financiare și bănci de talie mondială. Din păcate acest tip de comportament extrem de optimist s-a manifestat și la nivel de state, care, în efervescența creșterilor economice susținute au crescut constant gradul de îndatorare publică a țărilor, fără ca aceste împrumuturi să aibă întotdeauna o reflectare proporțională în economia reală. În acest context considerăm că aceeași politică și principii de cumpătare și creștere sănătoasă de la nivelul companiilor trebuie să fie preluate și la nivel de stat, pentru a asigura o revenire a creșterii economice, pe baze solide. Auditul financiar nu a reușit să își adapteze mijloacele de lucru pentru a identifica acele aspecte din cadrul situațiilor financiare, care analizate atent ar putea da indicii, sau ar putea ridica semne de întrebare cu privire la capacitatea situațiilor financiare analizate de a reflecta o imagine cât mai fidelă a activității economice desfășurate.

Provocarea majoră la care trebuie să răspundă profesia contabilă, și în special profesia de auditor, este de a stabili și perfecționa reglementările contabile și standardele de audit astfel încât pe termen mediu să se restabilească echilibrul încrederii în opinia exprimată de auditori în urma efectuării unui audit. Acest deziderat implică însă un efort conjugat al tuturor instituțiilor implicate, indiferent de poziția geografică în care își desfășoară activitatea, pentru că actuala criză, prin dimensiunile ei necesită o soluție globală cu aplicare specifică fiecărei zone sau țări.

Considerăm că în lipsa unor eforturi conjugate ale tuturor factorilor implicați riscurile deteriorării iremediabile a încrederii în economie și în factori care ar trebuie să asigure buna funcționare a acesteia – auditori, organizații profesionale, sisteme bancar, și nu în ultimul rând guverne naționale, care pot da naștere la o serie de mișcări de stradă și implicit la instaurarea stării de anarhie.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

CARTI DE SPECIALITATE PUBLICATE ÎN ROMANIA ȘI ÎN STRAINATATE

1. **Abbott, L.**, *Auditor selection and audit committee characteristics*, Auditing, Sarasota, Fall, 2000.
2. **Arens, Loebbecke** - *Audit. O abordare integrată*, Ediția a 8-a, Editura ARC, 2007
3. **Alden W., Barbara**, *Managing Business Ethics: Straight Talk About How to Do It Right*, John Wiley and Sons Inc, 2006
4. **Alazard C., Separi S.**, *Controle de gestion* 2e edition Dunod Paris, 1994
5. **Adumitracesei I. D., Niculae G. Niculescu**, *Economia Româneasca Postsocialista. Încotro? Cum? De ce?*, Editura Economica, București, 1998;
6. **Beaty J.**, *Lumea în viziunea lui Peter Drucker*, Editura Teora 1998
7. **Bota –Avram F.**, *Imaginea fidelă în contabilitate*, Editura Risoprint, Cluj Napoca 2009
8. **Botez, D.**, *Tendențe actualități și perspective ale profesiei contabile din România*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2005,
9. **Boaja M.**, *Control și Audit Financiar*, Bucuresti, Editura Cermaprint 2006
10. **Benedict C.**, *Evaluarea controlului intern într-o misiune de Audit*, Editura ECM, 1996.
11. **Brink V., Witt H.** , *Modern International Auditing: Appraising Operations and controls*, 4 th Edition, John Wiley & Sons 1982;
12. **Bryman A.**, *Social research methods*, Oxford University Press, 2001;
13. **Bogdan A. M.**, *Auditul financiar în condițiile armonizării cu standardele internaționale de audit*, 2005
14. **Boulescu M., Ghiță M.** *Control Financiar și expertiza contabilă*, Editura Eficient București 1996
15. **Boulescu, M.; Ghiță, M.** - *Expertiză contabilă și audit financiar-contabil*, Editura Didactică și Pedagogică, București 1999
16. **Boulescu, M., Bârnea C.**. "Audit financiar." Editura Fundatiei România de Mâine, București 2006.
17. **Bunget, O., C.**, *Contabilitatea românească între reformă și convergență*, Editura Economică, București, 2005;
18. **Carey J.L.** *The rise of the accounting profession*, vol2. Irvin, 1970
19. **CAFR**, *Auditorii financiari români, un deceniu în slujba interesului public*, București 2009;
20. **Carmichael, S.; Hummels, H.; Klooster T., Arco; Van Luijk, Henk**, *How ethical auditing can help companies compete more effectively at an international level*
21. **Colasse, B.**- *Contabilitate generală*, ediția a 4-a, traducere de Tabără, N., Ed. Moldova, Iași, 1995;
22. **Chițu-Gisberto A.**, *Auditul în instituțiile publice*, București, Ed. CECCAR, 2005.
23. **Dănescu T.**, *Audit financiar* , Editura Irrecson, 2007
24. **Dănescu T.**, *Gestionarea afacerilor* , Editura Dacia, 2003

25. **Dellesale F.**, *Contabilitatea și cele 10 porunci*, Editura Economica București
26. **Demetrescu C.G.** *Istoria Contabilității*, Editura Științifică, București 1972
27. **Dillard, Jesse F.; Yuthas, Kristi**, *A responsibility for Audit Expert Systems*, Journal of Business Ethics, 2007, Volume 30
28. **Dobroțeanu L. și C. Dobroțeanu**, *Audit-concepții și practici-abordare națională și internațională*, București, Editura economica 2002.
29. **Dobroțeanu L., Camelia Liliana Dobroțeanu**, *Audit – concepte și practici*, București, Editura Economica 2002.
30. **Epuran M.**, *Bazele contabilității*, Editura de Vest Timișoara, 2000
31. **Florea I., Florea R., Macovei C. I., Berheci M.**, *Introducere în expertiza contabilă și auditul financiar*, București, Ed. CECCAR, 2005.
32. **Feleagă N.**, *Sisteme contabile comparate*, ediția a II – a, vol. 2 și 3, Normele contabile internaționale, Editura Economica, București
33. **Francis, J., and Ke., B.** *Do nonaudit services compromise auditor independence?*, Working paper, University of Missouri, 2002
34. **Fusaro, P.C. and Miller, R.M.** (2002), *What Went Wrong at Enron*, 2002
35. **Gavin, Thomas A.; Klinefelter, Donald S.**, *Professional Ethics and Audit*, Journal of Managerial Auditing, 2008, Volume 4, issue2
36. **Gusti D.** – *Idealul etic și personalitatea*, Editura Floare Albastra, 1998;
37. **Ghiță M.**, *Audit intern*, Editura Economică, București, 2004
38. **Ghiță M, Pereș I, Bunget O**, *Guvernanța corporativă și auditul intern*, ed. Mirton Timisoara
39. **Griffiths P.**, *Risk Based Auditing*, Gower Publishing Limited, 2005
40. **Hayes, R., Dassen R., Schilder, A., Wallage, P.** (). *Principles of Auditing. An Introduction to International Standards of Auditing*. 2nded, Harlow: Pearson Prentice Hall, 2005
41. **Hornrgren C. T., Gary L. Sundan, William O. Stratton, Howard D. Teal** – *Management Accounting*”, Editura, Prentice Hall Canada Inc., Ontario, Canada, 1996;
42. **Hubbard D. T., Johnson J. R.** *Auditing 4th* Dame Publications, 1991
43. **Ivanciu N.-Văleanu** – *Curențe de gândire economică*, Editura Fundația România de Măine, București, 1996
44. **Jameson M**, *A practical Guide to creative Accounting*, Kogan Page 1998
45. **KPMG** , *Profilul delapidatorului*, 2007
46. **Lee T.**, *Financial Reporting & Corporate Governance*, Ed. J Wiley, England, 2006
47. **Marcu F. și Măneacă C.** – *Dictionar de neologisme*, Editura Academiei, București 1978
48. **Matiș, D.** – *Contabilitatea operațiunilor speciale*, Editura Intelcredo Deva, 2011
49. **Matiș D. și colectiv** – *Bazele contabilității*, Editura Intelcredo Deva, 2011
50. **Matiș D., Bonaci C.** – *Fair judging, fair value under crisis circumstances*, Alma Mater , Cluj Napoca 2009
51. **McKernan J.F**, *Creative Accounting and the creation of value* 2004
52. **Messier, F. W., Glover S., Prawitt D.**, *Auditing and assurance Services – A systematic approach*, 4th Edition, McGraw Hill, 2006
53. **Mihăilescu I.** - *Audit financiar*, Ed. Independenta Economică, Pitești, 2008

54. **Isărescu, M.**, *Criza financiară internațională și provocări pentru politica monetară din România*, Cluj, 26 februarie 2009,
55. **Munteanu, V.**, *Control și audit financiar*, Editura Lucman Serv, București, 1998.
56. **Murray D.** - *Cele 7 valori esențiale. IMM-urile și beneficiarii lor*, 2004
57. **Mullins Laurie J** – *Management and Organizational Behavior*, Editura Pitman Publishing, London, UK, 1996, pag. 316
58. **Marshall P., David M.** – *Lumina și glorie. O istorie a Americii*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995, pag. 406
59. **Morariu A., Suci G., Stoian F.**, **Audit intern și guvernanță corporativă**, Editura Universitară București, 2008
60. **Oprean I.**, *Întocmirea și auditarea bilanțului contabil - Sinteză și valorificarea informației contabile*, Editura Intelcredo, Deva 1997
61. **Oprean I.**, *Control și audit financiar*, Editura Intelcredo, Deva 2002
62. **Oprean I.**, Popa Irimie, Lenghel Radu, *Procedurile auditului și ale controlului financiar*, Editura Risoprint Cluj Napoca, 2007
63. **Popescu Gh.** , *Procedurile controlului intern și auditul financiar*, vol.1 Editura Gestiunea București 1997
64. **Pereș I.**, *Control financiar*, Editura Mirton Timisoara, 2008
65. **Previts, G.J., Merino B.D.** *A history of accounting in America: An historical interpretation of the cultural significance of accounting*. New York: Wiley, 1979.
66. **PriceWaterhouseCoopers**, *Global Economic Crime Survey 2009*
67. **Rajan, R. and Zingales, L.** (2002), *Banks and Markets. The Changing Character of European Finance*, Working paper, University of Chicago
68. **Robertson J.C., Davis F.G.** *Auditing 5th Edition*, Irwin 1988
69. **Sawer L/B.** *The practice of Modern Internal Auditing*, the IIA Inc. 1981
70. **Scutaru D.**, *Auditul financiar contabil*, Editura Economica, București 1997
71. **Span G.** , *Fundamentarea rationamentului profesional in audit*, 2012
72. **Stirbu D. A.**, *Studiu privind funcția și utilitatea auditului financiar în România*, 2010
73. **Stoian A., Turlea E.** - *Auditul financiar - contabil*, Ed. Economica, București, 2001.
74. **Shermerhorn J.R.** – *Management and Organizational Behavior. Essentials*”, Editura John Wiley & Sons Inc., New York, SUA, 1996, pag. 50-51, 55-56
75. **Tiron Tudor A.**, *Evaluarea controlului financiar intern*, Editura Accent 2007
76. **Tiron Tudor A.** et al. *Fundamentele auditului financiar*, Ed. Accent, 2009
77. **Toma M.**, *Inițiere în auditul situațiilor financiare ale unei entități*, București, Editura CECCAR, 2005.
78. **Toma M., Chivulescu M.**- *Audit financiar și certificarea conturilor anuale*-București, Fundația pentru management financiar-contabil și audit "Grigore Trancu-Iași", 1997
79. **Trevino L. K., Katherine A. Nelson** – *Managing Business. Ethics* (manual), Editura John Willey & Sons Inc., New York, SUA, 1995, pag. 19
80. **Văcarel E., coordonator** – *Finanțele publice*, Editura Didactica și Pedagogica, București, 1999, pag. 256-259
81. **The Grosset Webster Dictionary**, Grosset&Dunlap Inc. 1970

82. **Watts R.L., Zimmerman J.L.** *Positive Accounting theory*, Prentice Hall international Inc. 1986

83. **Wallman, S. M. H.** (1995). *The future of accounting and disclosure in an evolving world: The need for dramatic change*. *Accounting Horizons*, 9(3), 81–91.

ARTICOLE DE SPECIALITATE PUBLICATE ÎN ROMANIA ȘI ÎN STRAINATATE

1. Alexander D. Burns G. – *The fall of Andersen*, Chicago Tribune, September 2002,
2. Altman E., - *Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of bankruptcy*, Journal of Finance, September 1968;
3. Allegrini M. & Greco G. , *Corporate boards, audit committees and voluntary disclosure: evidence from italian listed companies*, Journal of Management and Governance vol.1, no 1, p. 111 – 168, 2011
4. Alleyne, P. & Howard, M. *An exploratory study of auditors' responsibility for fraud detection in Barbados*. Managerial Auditing Journal. 20(3):284-303, 2005
5. Arnedo, L., Lizarraga, F. And Sánchez, S. *Are Spanish auditors effective in transmitting manipulation practices? An analysis of the ambiguity implicit in modified reports*, *International Journal Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 5 (3), pp.229-251, 2009
6. Association of Chartered Certified Accountants, *Climbing out the credit crunch*, Policy Paper, on line: www.accaglobal.com, 2008
7. Ashbaugh, H., LaFond, R. and Mayhew, B. W., *Do nonaudit services compromise auditor independence? Further evidence*, *The Accounting Review* no. 78 (3), pp. 611–639, 2003
8. Baker Richard, *Investigating Enron as a public private partnership*, Emerald Accounting, 2005
9. Bărbulescu S. & Mare V., *Delimitări conceptuale privind arealul de cuprindere a noțiunilor de control intern și audit intern*, *Revista Finanțe Publice și Contabilitate* nr.7-8, iulie-august, Editura MEF., București, 2007
10. Becker C.L., DeFond M.L., - *The effect of audit quality on earnings management*, *Contemporary Accounting research*, Spring 1998
11. Beeler, J. and Evans, A., *How fair is fair value*, *Proceedings of American Society of Business and Behavioural Science*, no. 27, pp. 101-114, 2009
12. Bell, T. B., and M. E. Peecher, I. Solomon. *The 21st century public company audit. Conceptual elements of KPMG's Global Audit Methodology*, ed. by KPMG International, 2005.
13. Bhimani, A., and M. A. Gulamhussen, S. Lopes. 'The effectiveness of the auditor's going-concern evaluation as an external governance mechanism: Evidence from loan defaults', *The International Journal of Accounting*, vol. 44, no. 3, 2008;
14. Bharath, S.T., Sunder, J. and Sunder, S.V. *Accounting Quality and Debt Contracting*, *The Accounting Review*, 83 (1), pp.1-28, 2008;
15. Blokdiijk, H., and F. Driehuisen, F., D. A. Simunic, M. T. Stein. *An Analysis of Cross-Sectional Differences in Big and Non-Big Public Accounting Firms Audit*

- Programs, Auditing: A Journal of Practice & Theory*, vol. 25, no. 1, 2006, pp. 27–48
16. Bondy, Coleen, *Frauds changing dynamic*, Business Source Premier, Winter 1998, Issue 4;
 17. Boța-Avram C., *Studiu privind implementarea și organizarea auditului intern în România*, 2008
 18. Boța-Avram C., *Practicile comitetului de audit in contextul guvernantei corporative – cercetare asupra firmelor listate la BVB*, Revista CAFR nr 12, 2012
 19. Boța-Avram C., Mățiș D. *Direcții de cercetare în mediul științific privind relevanta funcției de audit in contextul guvernantei corporative*, Revista CAFR nr.4 2011;
 20. Revista CAFR 2007-2012
 21. Brody, R. G. and Moscovice, S. A., *Mandatory auditor rotation*, National Public Accountant (March), pp. 32–35, 1998;
 22. Carcello J. *What do investors Want from the Standard Audit Report*, The CPA Journal, no. 1, 2012;
 23. Cano, M., Sánchez, S. and Arenas, P., *Do Banks value audit. Reports or auditor reputation? Evidence from private Spanish firms*, Working paper, University of Jaén and Public University of Navarra, 2008
 24. CICA Handbook la adresa <http://www.cica.ca/cica/cicawebiste.nsf/Public> Management Accounting Guideline, la adresa <http://www.cma-canada.org/Lacct/frw>
 25. Cieselski J. Weinrich T., *A new audit report* The CPA Journal no. 2, 2012
 26. Chung, H. and Kallapur, S., *Client importance, nonaudit services, and abnormal accruals*, The Accounting Review no. 78 (4), pp. 931–955, 2003
 27. Cernea O, *The relevance of the information provided by financial audit report to the financial system*, Accounting and Audit Convergence 2011 Convention, Cluj Napoca 2011
 28. Cernea O, Palfi C, Mățiș D, *Etica in activitatea de audit în contextul crizei financiare*, Revista Audit Financiar, 2010
 29. Citron, D. B., and R. J. Taffler, J.-Y. Uang. *Delays in reporting price-sensitive information: The case of going concern*, *Journal of Accounting and Public Policy*, vol. 27, no. 1, 2008,
 30. Chan, K. H., and K. Lin, P. L. L. Mo. *An empirical study on the impact of culture on audit detected accounting errors*, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, vol. 22, no. 2, 2003,
 31. Cohen, J. R., Gaynor, L. M., Holder-Webb, L. L., & Montague, N.. *Management's discussion and analysis: Implications for audit practice and research*. Current Issues in Auditing, 2(2), A26-A35, 2008
 32. Couston H, L.M. *Leinike Sarbanes Oxley: what it means to the market place*, Journal of Accountancy, 2004
 33. Collins L., Frydlender A., *L'audit et le controle interne*, Les Cahiers Francais, no. 210, mars-avril 1983
 34. Colbert J.L.(1995), *Risk internal and external audit*, Internal Auditor
 35. Chaney P.K., Philipich K.L. – *Shredded reputation, the cost of audit failure*, Journal of accounting Research 40, 2002

36. Crowther D, R. *Jatana International Dimensions of Corporate Social Responsibility*(2 volumes); Hyderabad; ICAI University Press ; 2005
37. Daughertz B., Dickins D., Higgs J., Tatum K., *The question of mandatory Audit Firm Rotation: Would Investors Benefit?* The CPA Journal no.1 , 2013
38. Davis S., Lukomnik J. *Investors Want Change in Audit Reporting Practices*, Compliance Week , vol 8 no. 95, 2011;
39. Deakin S. and Konzelman, S. J., *Learning from Enron*, Corporate Governance: An International Review (UK), no 12(2), pp. 134 – 143, 2004
40. DeFond, M., Raghunandan, K. and Subramanyam, K., *Do nonaudit service fees impair auditor independence? Evidence from going concern audit opinions*, Journal of Accounting Research no. 40 (4), pp. 1247–1274, 2002
41. Defond, M. Jiambalvo J. Incidence and circumstances of accounting errors, *The accounting Review* 66(7), 643-655, 1991
42. Deloitte & Touche, *Beyond Information quality to information value: Making the business case for a new information Strategy*, www.deloitte.com, 2007
43. Dixon, R. & Woodhead, A.. An investigation of the expectation gap in Egypt. *Managerial Auditing Journal*. 21(3):293-302 , 2006
44. Dobre C. , *Analiza diagnostic a reglementărilor contabile și de audit, la nivel european*, Revista Controlul Economic Financiar, nr. 11, 2011
45. Dobroteanu C., Raileanu A., Dobroteanu L., *Trinomul audit extern – comitet de audit – audit intern, in contextul reglementarilor privind guvernanta corporativă*, Revista CAFR nr. 4, 2011
46. Dopuch, N., King, R. and Schwartz, R., *An experimental investigation of retention and rotation requirements*, Journal of Accounting Research no. 38 (June), pp. 93–117, 2001
47. Dobroțeanu L., Coman N., Dobroțeanu C.L. (). *The external auditors and the corporate governance under the impact of the financial crises*, March, pp. 16-26.2011
48. Dopuch N., Simunic D., - *The nature of competition in auditing profession: a descriptive and normative view*, In regulation and the Accounting profession, 1980
49. Dragan C., Gherghinescu I., *Requirements regardind the independence of statutory auditors*, Revista Tinerilor Economisti, Year III Special Issues, 2010
50. Fazdly, M. & Ahmad, Z.. *Audit expectation gap*. *Managerial Auditing Journal*.19:897-915, 2004
51. Francis J., Wilson E., - *Auditor changes: A joint test of theories relating to agency costs and auditor differentiation*, The Accounting Review 63, 1988
52. Francis J., , *What do we know about audit quality?* British Accounting Review 36 (4) 345-368, 2004
53. Francis J. & Krishanan J., *Accounting accruals and auditor reporting conservatism*, Contemporary Accounting Research 16(1), p.135-165, 1999
54. Frankel, R. M., Johnson, M.F. and Nelson, K. K., *The relation between auditors' fees for nonaudit services and earnings management*, The Accounting Review no. 77 (Supplement), pp. 71–105, 2002
55. Fraser, Ian, and Chris Pong. *The future of the external audit function* Managerial Auditing Journal 24.2 , 2009
56. Filip, A., *Etică si/sau morală în actul de producere și difuzare a informatiei contabile*, Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor, nr. 8/2003

57. Fulop M., et al. "Preference Of The Listed Entities Regarding The Selection Of The External Auditor." *Annals of Faculty of Economics* 1.2 (2011).
58. Gay, G., Schelluch, P. & Reid, I. *Users' perceptions of the auditing responsibilities for the prevention, detection and reporting of fraud, other illegal acts and error.* *Australian Accounting Review.* 7(1):51-61, 1997
59. Geiger, M. and Raghunandan, K., *Auditor tenure and audit reporting failure,* *Auditing: A Journal of Practice & Theory* no. 21 (March), pp. 67–78, 2002
60. Georgescu F. – *Auditul financiar din perspectiva globalizarii economiei,* *Revista Ceccar* 1/2003
61. Gold A., Gronewold U., Pott C., *The Isa 700 Auditors Report and the Audit Expectation Gap – Do Explanation matter?* *Internatioanl Journal of Auditing,* 2012
62. Gray, I., Manson S. *Audit Process: Priciples Practice and Cases-Isa* EditionCengageBrain.com, 2007.
63. Gray, Glen L., and Maryann Jacobi Gray. *Enhancing internal auditing through innovative practices.* Institute of Internal Auditors, Research Foundation, 1996.
64. Gundi J., *New Reporting Standards for audits,* *The Bottom Line* September 2012;
65. K.Hackenbrack, C. Hogan. *Market Response to Earnings Surprises Conditional on Reasons for an Auditor Change* *Contemporary Accounting Research,* Vol. 19, No. 2, Summer 2002,
66. *Harvard Business review,* Colectia 2008, 2009,2010, 2011
67. Hudibad Mohammad, Hanifa Roszaini, *Exploring auditor independence,* *Emerald Accounting,* 2006
68. Hughes, J. *Fair value concept prompts cries of foul* *Financial Times* 18, 2008 *Times*
69. Khurana I.K. , Raman K.K., - *Litigation risk and the financial reporting credibility of Big 4 versus non Big 4 audits: evidence from Anglo American countries ,* *The Accounting Review* 79, 2004
70. Kinney W.R., Palmrose Z. – *Auditor independence, non audit services, and restatements: Was the US government right?,* *Journal of Accounting Research* 42, 2004
71. Knechel W.R., *The business risk audit,* *Organizations and Society,* vol.32, 2007
72. KPMG, *KPMG Fraud Survey 20011,* available on-line at www.kpmg.com.au
73. Kranacher M., *The audit reporting Process: An Opportunity for Fundamental Change ,* *The CPA Journal* editorial, August 2011
74. Ioan I. – *Rolul auditului in stabilirea adevarului contabil,* *Revista Ceccar* 10/2003 pag. 46
75. IASB articles, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012
76. Institute of Internal Auditors, *Research Report 19 - An Evaluation of Selected Current Internal Auditing Terms,* Orlando 1975, p. VII
77. Jaba E., Robu I.B., *Exploring the statistics of the audit market as to appreciate the auditor,* *The financial audit magazine,* June, pp. 28-36, 2011
78. Johnson, V. E., Khurana, I. K. and Reynolds, J. K., *Audit-Firm tenure and the quality of financial reports,* *Contemporary Accounting Research* (Winter), pp. 637–660, 2002

79. Lasalle, R. E. and Anandarajan, A., *Bank loan officers' reactions to audit reports issued to entities with litigation and going concern uncertainties*, Accounting Horizons, 11(2), pp.33-40, 1997
80. Lys T., Watts R. L., - *Lawsuits against auditors*, Journal of Accounting Research 32, 1994
81. Larcker, D. F., and Richardson, S. A., *Fees paid to audit firms, accrual choices, and corporate governance*, Journal of Accounting Research no. 42 (3), pp. 625–658, 2004
82. Leung, P. & Chau, G.. *The problematic relationship between audit reporting and audit expectations; some evidence from Hong Kong*. Advances in International Accounting.14:181-206, 2001
83. Lorinc, J., *L'après Enron*, http://www.camagazine.com/index.cfm/ci_id/10954/la_id/2.htm., 2004
84. Li, Y., Stokes, D., Taylor, S. and Wong, L., *Audit Quality, Earnings Quality and the Cost of Equity Capital*, Working paper, University of NSW, Monash University, university, University of Technology, 2009;
85. Marculescu A., Viasu I., *Perceptia publicului privind detectarea si raportarea erorilor si fraudelor in procesul de audit*, Studia Universitatis „ Vasile Goldiș” Arad, 2010;
86. Mastracchio N., Lively H., *Th effect of the Clarified Standards on Auditors Reports* The CPA Journal, vol. 83, no. 3, 2013;
87. Matis D, Palfi A., - *Repere ale convergentei intereselor*, Revista Ceccar 5/2006
88. Mautz R., *Internal and external auditors : how do they relate?*, The Internal Auditor vol.61, no 3, p.36-41, 1984;
89. Myers, J. N., Myers, L. A. and Omer, T. C., *Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation?*, The Accounting Review no. 78 (3), pp. 779–799, 2003;
90. Morariu A., Stoian F., - *Promovarea guvernantei corporative in realizarea unui management performant*, Revista Ceccar 7/2006, pag.14;
91. Nicolaescu E., - *Auditul intern o privire spre viitor*, Revista Ceccar 1/2003, pag. 27;
92. Niemi, L. and Sundgren, S., *Are Modified Audit Opinions Related to the Availability of Credit and to Bankruptcy? Evidence from Finnish Small Firms*, Workin Paper, Helsinki School of Economics, Umea School of Business, 2007;
93. Palmrose Z., S. Scholz, *The Accounting Causes and Legal Consequences of Non GAAP Reporting*, Contemporary Accounting Research Conference, 2002;
94. Palazzesi, M. & Pfyfer H. U., *Interne Revision und Unternehmensuberwachung – von der Konkurrenz zur Kooperation*, *Der SchweizerTreuhand*, 1-2, 7-16, 2004;
95. PricewaterhouseCoopers LLP , *Mandatory Rotation of Audit Firms: Will It Improve Audit Quality?*, New York, NY: PricewaterhouseCoopers LLP, 2002;
96. Porter, B.. *Auditors' responsibilities with respect to corporate fraud: a controversial issue*, in Sherer, M. and Turley, S. (Eds), 3rd ed., Current Issues in Auditing, Paul Chapman Publishing. London, Ch. 2:31-54, 1997;
97. Read, W.J., Raghunandan, K., *The state of audit committees*, Journal of accountancy, New York, vol. 191, May 2001;

98. Risk Management: *Changing the Internal Auditor's Paradigm* la adresa <http://www.summa.org.uk/raw/iaa/research/Qrocurr.html>;
99. Robert N. Antony – *Planning and control Systems: A framework for Analysis*, Harvard Business School, Boston, 1965, p. 15-19;
100. Shafer, G. ; Srivastava, W. *Belief-function formulas for audit risk*, The Accounting Review, 1992, No. 67;
101. Schroeder M., Gul F., Lynn S., - *Levitt seeks rules to curb audit firms' conflicts*, Wall street Journal 10 May 2000;
102. Sikka, Prem, Steven Filling, and Pik Liew. *The audit crunch: reforming auditing*. Managerial Auditing Journal 24.2 (2009): 135-155;
103. Simunic, D.A. & Stein M.T. 1995, *The audit Market Place*, CA Magazine Jan/Feb 1995;
104. Șpan G., et al. *The Background Of Professional Judgment Of Materiality In Statutory Audit Based On Qualitative Factors Analysis*. (2010).
105. Tudor Tiron A., *Romanian accounting and audit reform in the way of accession into the European Union*. Scientific papers of the University of Pardubice (2007)
106. Toffler B. L. – *Final Accounting: Ambition, greed, and the fall of Arthur Andersen*, New York, Broadway Books, 2003;
107. Tingau Gh. – *Independența și obiectivitatea în activitatea de audit*, Revista Ceccar 6/2004, pag. 51;
108. Trotman, Ken T., and William F. Wright. *Triangulation of audit evidence in fraud risk assessments*. Accounting, Organizations and Society 37.1 (2012): 41-53.
109. Ungureanu A. – *Obiectivele și rolul auditului financiar în cadrul unităților patrimoniale*, Revista Ceccar 1/2003, pag. 36
110. Van Tendeloo, B. and Vanstraelen, A., *Earnings Management and Audit Quality in Europe: Evidence from the Private Client Segment Market*, European Accounting Review, 17 (3), pp.447-469, 2008
111. Toma M. – *Locul și rolul profesiunii contabile și a profesionistului contabil*, Revista Ceccar 11/1996
112. Walter W., *The audit committee meeting: a private performance for a public audience*, Business and Economics vol.10, no 6, p. 69-87, 2002
113. Wedemeyer P., *A discussion of auditor judgement as the critical component in audit quality – A practitioner perspective*, International Journal of Disclosure and Governance, 11/2010
114. Wolf, F. R., Tackett, J. A. and Claypool, G. A., *Audit disaster futures: Antidotes for the expectations gap?* Managerial Auditing Journal no. 14 (9), pp. 468-478; 1999
115. Wallman, Steven MH. *The future of accounting and financial reporting part II: the colorized approach* Accounting Horizons 10 (1996): 138-148.